

www.musavat.com

MUSAVAT

Xəbər
XIN başçıları
Qarabağa
toplaşır - tarixi
Şuşa həftəsi
başlayır
yazısı səh.4-də

Qurucusu: Rauf Arifoğlu Gündəlik qəzet 10 oktyabr 2023-cü il Çərşənbə axşamı № 181 (8317) Qiyməti 60 qəpik

Gündəm

Prezident İlham Əliyevin Gürcüstan səfərində verdiyi mühüm mesajlar

Gələcək hədəflərə yönəlmiş
anonslar: "Əgər Ermənistan
tərəfindən də razılıq olarsa,
dərhal bizim aidiyyəti
qurumların rəhbərləri
Gürcüstanda həm ikitərəfli,
həm də üçtərəfli
görüşə gələ bilərlər"

yazısı səh.5-də

Zəngəzur dəhlizi yerini İran ərazisinə dəyişir - İrəvan sonuncu qatara da gecikdi...

yazısı səh.6-də

Aİ-dən növbəti riyakarlıq - bəs Azərbaycana vəd etdiyi 2 milyard?

yazısı səh.13-də

"Rusiya Qafqazdan həmişəlik gedir..." - yerini kim tutacaq?

yazısı səh.7-də

Erməni icması ilə dialoq dayandı? - rəylər

yazısı səh.3-də

Azərbaycan Şimali Kipri tanımağın bir addımlığında - gələn ay...

yazısı səh.11-də

İsrail-HƏMAS davası nefti bahalaşdırır - ekspert şərh

yazısı səh.10-də

Siqaretlə mübarizə üçün unikal təklif - qadağa tətbiq edilərsə...

yazısı səh.15-də

Dünya bu dəfə də vəba təhlükəsi ilə üz-üzə - ÜST-dən SOS!

yazısı səh.14-də

Pedofillərin sayı artır - valideynlərə məsləhət

yazısı səh.14-də

"ERMƏNİSTAN POLİQONA ÇEVİRİLMƏK İSTƏMİRSƏ..."

BAKİ İRƏVANA SON DƏFƏ BARİŞİQ ƏLİNİ UZATDI

Bölgədə təhlükəsiz mövcudluğun tək yolu bu: qonşularla
çəkişmə içində olmaqdan vaz keçib regiona inteqrasiyaya
başlamaq, nəinki xarici güclərin savaş meydanı olmaq...

yazısı səh.8-də

50 il sonra qızışan dava: İsrail-HƏMAS savaşının qalibi kim olacaq - rəylər

Sabiq nazir "Böyük bir böhranın görüntüləri mövcuddur" deyir; **ekspert şərhləri**: "İsrail İrana zərbə endirmək istəyir, ancaq..."; "HƏMAS-ın hücumu Ərdoğanı da çətin vəziyyətə salıb"

yazısı səh.12-də

Zakir Həsənov
ordu rəhbərliyini
topladı -
göstərişlər
verildi

yazısı səh.3-də

İlham İsmayıl:
"Fransa
vasitəçi rolunu
artıq tamam
itirib"

yazısı səh.9-də

Ceyhun Bayramov
ABŞ-ın Qafqaz
üzrə baş müşaviri
ilə görüşdə nədən
danışdı - açıqlama

yazısı səh.2-də

Netanyahu: “Yaxın Şərq regionunu dəyişdirəcəyik”

İsrail Yaxın Şərq regionunu dəyişdirəcək. APA “Times of Israel”ə istinadən xəbər verir ki, bunu İsrailin baş naziri Benyamin Netanyahu ölkənin cənubundan olan yerli siyasətçilərlə görüşündə deyib.

“Mən bilərəm ki, siz çətin və dəhşətli şeylərdən keçmisiniz. HƏMAS-ın üzvləşəcəyi isə daha çətin və dəhşətli olacaq. Biz artıq döyüşün ortasındaıq və bu, bir başlanğıcdır”, - Netanyahu bildirib.

Baş nazir Netanyahu İsrail rəsmilərinə göstərdikləri dözümə və cəsarətə görə təşəkkür edərək bildirib ki, qarşıdan gələn döyüş zamanı alacaq.

“Sizdən güclü olmanızı xahiş edirəm, çünki biz Yaxın Şərqi dəyişdirəcəyik”, - o vurğulayıb.

Azərbaycanın Belarusla ticarət dövriyyəsinin həcmi 218 milyon dolları ötüb

2023-cü ilin yanvar-avqust aylarında Azərbaycan və Belarus arasında ticarət dövriyyəsi 218 milyon 349,5 min dollar təşkil edib.

“APA-Economics”in Dövlət Gömrük Komitəsinin hesabatı əsasında apardığı hesablamalara görə, bu göstəricinin həcmi ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 18.8% və ya 34 milyon 616 min dollar artıb. 2022-ci ilin ilk 8 ayında Azərbaycanla Belarusun ticarət dövriyyəsinin həcmi 183 milyon 732 min dollar təşkil edib.

Qeyd edək ki, hesabat dövründə Azərbaycandan Belarusa ixracın həcmi 4 dəfə azalaraq 19 milyon 859 min dollara, Azərbaycanın Belarusdan idxalı isə 93.8% artaraq 198 milyon 490 min dollara bərabər olub.

Əlavə edək ki, bu dövrdə Azərbaycanla Belarusun ticarət dövriyyəsi Azərbaycanın ümumi ticarət dövriyyəsinin 0.60%-ni təşkil edib.

Ceyhun Bayramov ABŞ-ın Qafqaz üzrə baş müşaviri ilə görüşdə nələr dedi - açıqlama

9 oktyabr tarixində xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov ABŞ Dövlət Departamentinin Qafqaz danışıqları üzrə baş müşaviri Lui Bono ilə görüşüb.

XIN-dən APA-ya verilən xəbəre görə, görüş zamanı iki ölkə arasında ikitərəfli və çoxtərəfli əməkdaşlıq gündəliyi, regiondakı mövcud vəziyyət, Azərbaycan və Ermənistan arasında normalaşma prosesi, Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində yaşayan erməni sakinlərin reintegrasiyası istiqamətində ölkəmiz tərəfindən atılan addımlar barədə fikir mübadiləsi aparılıb.

Nazir Ceyhun Bayramov ölkəmizin ərazisində qanunsuz mövcudluğunu davam etdirən erməni silahlı qüvvələrinin növbəti təxribatlarına cavab olaraq başlayan antiterror tədbirləri, onları şərtləndirən səbəblər barədə qarşı tərəfi məlumatlandırıb, Ermənistan

nın beynəlxalq ictimaiyyəti yanlış yönləndirməyə istiqamətlənən qondarma qarayaxma təbliğatının bölgədəki reallıqları əks etdirmədiyini vurğulayıb.

Ermənistan tərəfinin sülh prosesini ciddi təhlükə altına alan, ölkəmizin ərazi bütövlüyü və suverenliyinə qarşı yönəlmiş bəyanat, ritorika və təxribatlarının hələ də davam etdirildiyini diqqətə çatdıran nazir Ceyhun Bayramov bu kimi addımların regionda davamlı sülhün bərqərar edilməsinə yönələn səy və təşəbbüslərə xələl gətirdiyini bildirib.

Görüşdə həmçinin nazir Ceyhun Bayramov Azərbaycan hökuməti tərəfindən ölkəmizin Qarabağ bölgəsində yaşayan erməni sakinlərin reintegrasiyası üzrə aparılan işlər barədə məlumat verib, hazırda tərəfimizdən yaradılmış elektron portal vasitəsilə yerli erməni sakinlərin qeydiyyatı

prosesinin aparıldığını diqqətə çatdırıb.

Erməni sakinlərin Azərbaycan ərazisini tərk etməsinin onların könüllü və fərdi qərarı əsasında baş verdiyi, bu addımın hər hansı bir məcburi yerləşmə heç bir əlaqəsi olmadığı və bunun həm Ermənistan baş naziri, həm də beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən təsdiq olunduğu diqqətə çatdırılıb. Bu çərçivədə, BMT rəsmilərinin bölgəyə səfərləri və 30 ildən sonra ilk səfərin nəticəsi olaraq missiyanın verdiyi açıqlamalar xatırlanıb.

Ermənistan hökuməti tərəfindən səsləndirilən qondarma “etnik təmizləmə” ilə bağlı bəyanatların Azərbaycanın yerli ermənilərin reintegrasiyası prosesini pozmağa yönəldiyi bildirilib.

Görüş zamanı tərəflər həmçinin qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər ətrafında müzakirələr aparıb.

İNG: “Azərbaycanda inflyasiya 5,6%-ə qədər enəcək”

Niderlandın beynəlxalq bank və maliyyə xidmətləri korporasiyası İNG (Internationale Nederlanden Groep) Azərbaycanın inflyasiya proqnozunu yeniləyib.

“APA-Economics” xəbər verir ki, İNG 2023-cü ilin dördüncü rübü istehlak qiymətləri indeksinin 3,6%, 2023-cü il üzrə isə 9,2% təşkil edəcəyini proqnozlaşdırıb. Korporasiya hesab edir ki, 2024-2025-ci illərdə Azərbaycanda inflyasiya daha da azalacaq və 5,6%-ə enəcək.

Bundan əvvəl isə “Fitch Ratings” beynəlxalq reyting agentliyi Azərbaycanda orta illik inflyasiyanın 2023-cü ildə 10,1%-ə, 2024-cü ildə isə 6% təşkil edəcəyini proqnozlaşdırıb.

Azərbaycan İqtisadiyyat Nazirliyi isə 2023-cü ilin yekunları üzrə orta illik inflyasiyanı 9,5%, 2024-cü il üçün 5,3%, 2025-ci il üçün 4,9% təşkil edəcəyini açıqlayıb.

Dollar Türkiyədə yenə bahalaşdı

Türkiyə lirəsi dollar qarşısında tarixi minimumunu yeniləyib.

Musavat.com Trend-ə istinadən xəbər verir ki, oktyabrın 9-da birjalarda Dollar/Türkiyə lirəsi məzənnəsi 28,09 səviyyəsini test edib, hazırda isə 27,69 səviyyəsində ticarət edilir. Başqa sözlə, dollar bu gün TL qarşısında 0,31% bahalaşılıb.

Türkiyə Mərkəzi Bankı dolların bugünkü məzənnəsini alışı üzrə 27.55 TL, satışı üzrə 27.60 TL müəyyən edib. Azərbaycanda isə Azərbaycan Mərkəzi Bankının oktyabrın 9-da açıqladığı məzənnəyə əsasən, 1 TL 0,0616 manata ticarət edilir.

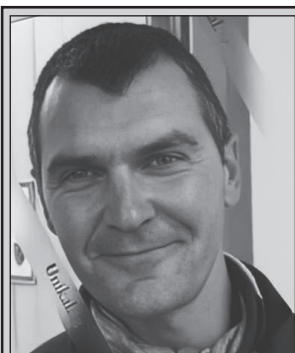
Qeyd edək ki, Türkiyə Maliyyə Nazirliyi daha əvvəl bəyan edib ki, onlar məzənnə ilə bağlı hədəflər təyin etmirlər, lirsə sərbəst şəkildə üzmək üçün buraxılıb.

İsraildə hücum zamanı 9 ABŞ vətəndaşı həlak olub

Fələstin-İsrail münaqişəsinin kəskinləşməsi nəticəsində İsraildə 9 amerikalı həlak olub.

APA xəbər verir ki, bu barədə ABŞ Dövlət Departamentinin sözcüsü Metyu Miller CNN telekanalının efirində çıxışı zamanı bildirib.

“Hazırda biz 9 ABŞ vətəndaşının ölümünü təsdiqləyə bilirik. Həlak olanlara və bütün zərərçəkənlərin ailələrinə dərin hüznə başsağlığı verir, xəsərət alanların tezliklə sağlamlarını arzulayırıq. ABŞ vəziyyəti yaxından izləməyə davam edir və İsraildəki tərəfdaşlarımızla, xüsusən də yerli hakimiyyət orqanları ilə əlaqə saxlayırıq”, - deyər Miller qeyd edib.

İsraildə həlak olan azərbaycanlı hərbcinin görüntüsü

Azərbaycanlı zabıt Emin Axundov HƏMAS-ın hücumları zamanı İsraildə həlak olub.

Musavat.com “Unikal.org”a istinadən onun görüntüsünü paylaşılıb.

Azərbaycan dövləti Qarabağdakı erməni azlığın konstitusiyamız çərçivəsində cəmiyyətimizə reintegrasiya məsələsində qətidir. Ermənilərin böyük hissəsi çıxıb getsə də əlbəttə ki, Bakının prinsipial mövqeyi dəyişməyəcək. Çünki bu bizim suverenlik və ərazi bütövlüyümüz məsələsi, “qırmızı xətt”imizdir.

Məlumdur ki, reintegrasiya istiqamətində davamlı addımlar atılır. Artıq antiterror tədbirlərindən sonra icma nümayəndələri ilə üç görüş reallaşmış - Yevlaxda və Xocalıda. Həmçin

Erməni icması ilə dialoq dayandı? - rəylər

Asif Nərimanlı: “Siyasi oyunlara baxmayaraq, Azərbaycan dövlətinin əsas istəyi vətəndaşlarının problemlərinin həlli yönündədir”

nin Azərbaycan prosesi sürətləndirmək üçün dövlət səviyəsində işçi Qrupu yaradılıb.

Bəs yaxın perspektivdə nə gözlənilir? Yolun harasında-yıq? Bakının reinqrasiya taktikasına düzəliş etməsi mümkün mü? Erməni icmasını təmsil edən nümayəndələr həmənkidirmi, yoxsa artıq onlar da Qarabağı tərk ediblər? Dialoq hansısa şəkildə davam edəcəkmi?

Yeri gəlmişkən, Dövlət Miqrasiya Xidməti tərəfindən Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində yaşayan erməni sakinlərinin Azərbaycan cəmiyyətinə dayanıqlı reintegrasiyasını təmin etmək məqsədilə reintegration.gov.az portalı istifadəyə verilib. Portaldan Qarabağ bölgəsində yaşayan erməni sakinlərinin Azərbaycan ərazisinə gedən erməni sakinlərinin də istifadəsinə şərait yaradılıb. Xüsusi Rabitə və İnformasiya Təhlükəsizliyi Dövlət Xidmətindən mediaya bildirilib ki, Ermənistanın bir sıra provayderləri Azərbaycanın dövlət qurumlarına məxsus olan bəzi domen adlarını Ermənistan ərazisindən insanların daxil olmasına maneə olmaq üçün öz tərəfində blokda saxlayırlar. Xüsusi Rabitə və İnformasiya Təhlükəsizliyi Dövlət Xidməti tərəfindən aparılan müşahidələr nəticəsində belli olub ki, yeni istifadəyə verilmiş reintegrati-on.gov.az domen adı da Ermənistan ərazisindən insanların daxil olmasına maneə olmaq üçün Ermənistanın provayderləri tərəfindən bağlanıb. Ermənistan ərazisindən insanların portala daxil olmasını təmin etmək məqsədilə reintegration.gov.az domeninin real IP ünvanı Xüsusi Rabitə və İnformasiya Təhlükəsizliyi Dövlət Xidmətinin mütəxəssisləri tərəfindən gizlədilməklə, bloklamadan yayındırılıb və Ermənistan ərazisindən insanların reintegrati-on.gov.az saytına daxil olmasına girişlər bərpa olunub. Son günlər dövlət qurumlarına məxsus olan saytlara, o cümlədən reintegration.gov.az portalına istifadəyə verildiyi gündən DDOS və digər kibərhücumlar aktiv şəkildə müşa-

hidə olunur.

Görülmüş qabaqlayıcı tədbirlər nəticəsində “AzState-Net” şəbəkəsinə qoşulmuş bütün informasiya resurslarının etibarlı mühafizəsi və fasiləsiz fəaliyyəti təmin edilir.

Siyasi şərhçi Asif Nərimanlı mövzu ilə bağlı “Yeni Müsavat”a dedi ki, rəsmi Bakının yol xəritəsi var və Xankəndidə sosialyönümlü işlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı dövlət qurumlarının

nu rəsmi şəkildə elan edib ki, heç bir problem yoxdur. Ermənistanından çıxıb gedənlərin arasında kim qayıtmaq istəyirsə, onlara şərait yaradılacaq. Amma fikrimcə, qayıtmaq istəyənlərin sayı az olacaq. Çünki 44 günlük müharibədən sonra Rusiya sülhməramlıları onları müxtəlif vədlərlə bölgəyə qaytarırdılar. Həm də onların o vaxtı qondarma rejimi var idi və Rusiyaya gəvənirdilər. Gedənlərin əksə-

lının varisləri var, burada onların mülkləri var, Azərbaycanın bu məsələyə xüsusi diqqət edəcəyini düşünürəm. Bu, yolum hələ başlanğıcıdır. Azərbaycanlılara qarşı çox axmaq, absurd bir iddiaları var. Ermənistanın qayıdışla bağlı planları var. Rəsmi Bakı məsələyə daha diqqətlə yanaşır. Hazırda əsas məsələ erməni əhalisinin sosial probleminin həllidir. Reintegrasiya məsələsində də əsas bunun üzərində dayana-

“Suriyadan, Livandan köçən erməni niyə Qarabağa qayıtmalıdır ki...”

fəaliyyəti bərpa olunub: “Erməni əhalisi tərəfindən Azərbaycan dövlət qurumlarına müraciətlər var, ümumi müraciət sayı 100-ə çatıb. Onlar arasında sosial problemini həll etmək istəyən də var. Bu müraciətlərin çoxalacağını düşünürəm. Orada erməni əhalisi müəyyən qədər az qismində qalıb. Onlar da anlayırlar ki, indiyə qədər bel bağladıkları iki qapı - separatçı rejim tamamilə ləğv edildi, ikinci isə Rusiya sülhməramlıları idi ki, artıq onlar da Azərbaycanla birlikdə fəaliyyət göstərirlər. Ermənilər də anlayırlar ki, bu bölgədə yaşamaq istəyirlərsə, Azərbaycana müraciət etməlidirlər. Ola bilsin, ilk dövrlərdə çəkinəcəklər, bəzi problemlər ola bilər olsun. Təsəvvür edin ki, 30 il erməni separatçılarının girovluğunda yaşayıblar. Yeni prosesin sürətli getməməsi bu baxımdan normaldır. Fikrimcə, qarşıdakı dövrdə vətəndaşlıq üçün müraciət edənlər də çoxalacaq. Ümumi olaraq bölgədə Azərbaycan vətəndaşı olaraq, Azərbaycan bayrağı altında normal yaşamaq istəyənlərin sayının çoxalması məsələsi önəmlidir. Burada əsas məsələlərdən biri qayıtmaq istəyənlərin taleyinin necə olacağı ilə bağlıdır. Azərbaycan tərəfi bu-

riyyəti qayıtmayacaqlar, onların çoxu heç Ermənistanda da yaşamaq istəmirlər. Onlar üçüncü ölkəyə getmək istəyirlər. Az bir qismi də var ki, Ermənistanda da sosial problemlə üzləşiblər. Artıq mediada yayılan məlumatlar göstərir ki, gedən ermənilərin problemləri heç də həll edilmir. Xüsusilə ev və digər məsələlərlə bağlı. Onların qayıtması mümkün ola bilər. Təbii ki, onlar Azərbaycan vətəndaşlığı adı altında yaşamalıdırlar, Laçın postunu keçərlərsə, orada vətəndaşlığı təsdiq edən sənəd verməlidirlər”.

Ekspert daha mühüm bir məsələyə toxunub, o, “istənilən erməni Qarabağda yaşaya bilməmi” sualına toxunub: “Bu məsələyə xüsusi olaraq diqqət edilməlidir. Kim istəsə gələ bilməmi? Bu bir qədər açıq qalan sualdır. Çünki vaxtilə Ermənistanın müxtəlif yerlərindən Qarabağa köçən ermənilər var. O cümlədən, dünyanın istənilən yerindən Amerikadan, Yaxın Şərqdən, Livandan, Suriyadan Qarabağa köçən ermənilər də var idi. Onlar da gedənlər arasındadır. Onların yenidən Qarabağda yaşamağa haqları varmı?! Hər istəyən yaşaya bilməz axı. Söhbət vaxtilə Azərbaycan vətəndaşı olmuş şəxslərdən gedir, Azərbaycan SSRİ dövründə bu bölgədə yaşayanlara daha çox üstünlük veriləcək. Haqqı olan da budur. Güman ki, müraciət edənlər arasında o şəxslər də var. Yaxud o şəxslər vəfat edibsə, on-

caqlar. Üçüncü tərəflərin siyasi oyunlarına baxmayaraq, Azərbaycan dövlətinin əsas istəyi vətəndaşlarının problemlərinin həlli yönündədir”.

Siyasi şərhçi Aqşin Kərimov isə bildirib ki, Azərbaycan Prezidentinin Administrasiyası Qarabağ bölgəsində yaşayan erməni sakinlərin reintegrasiyası ilə bağlı başlanılan əməli fəaliyyətin konturlarını açıqlayıb: “Reintegrasiya prosesində erməni sakinlərə: Hüquqlı və idarəetmə sahəsində, iqtisadi sahədə, sosial sahədə, mədəniyyət və din sahəsində Azərbaycan Konstitusiyası ilə müəyyən edilən bütün hüquqlar tanınır. Bunlar regionda erməni kartı ilə oynanılan oyunların sonunu getirir, artıq o dövr də deyil ki, Qarabağda ermənilər hansısa formada silahlı təşkilatlanma yarada bilsinlər. Birincisi, ona görə ki, Azərbaycan təhlükəsizlik sferasında ciddi addımlar atır, məsələn, Prezident Administrasiyasının məlumatındakı bu iki tezis diqqət çəkir: tərk-silah və tərxis prosesi başa çatdırılır, bütün silahlı sakinlərdən yığılır; Azərbaycan Respublikasının daxili işlər orqanları ərazidə ictimai asayışın qorunmasını və sakinlərin təhlükəsizliyini təmin edirlər.

İkincisi, elə bir zaman deyil ki, Qarabağa qeyri-qanuni daşımalar baş versin və ya Azərbaycanın hava məkanını pozmağa cürət edilsin. Qarabağdakı ermənilərin taleyi Azərbaycanın konstitusional quruluşunun zəmanətindədir. Baş ve-

Zakir Həsənov ordu rəhbərliyini topladı - göstərişlər verildi

Oktyabrın 9-da Azərbaycan müdafiə naziri general-polkovnik Zakir Həsənovun rəhbərliyi ilə xidməti müşavirə keçirilib.

Bu barədə Musavat.com-a Müdafiə Nazirliyindən xəbər verilib.

Müşavirədə nazir müavinləri, qoşun növü komandanları, nazirliyin baş idarə, idarə və xidmət rəisləri, eləcə də videobağlantı vasitəsilə hərbi birlik və birləşmə komandirləri iştirak ediblər.

Əvvəlcə Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri Heydər Əliyevin və ölkəmizin ərazi bütövlüyü və suverenliyi uğrunda şəhid olanların xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin Azərbaycan Ordusu qarşısında qoyduğu tapşırıqlar müdafiə naziri tərəfindən müşavirə iştirakçılarının diqqətinə çatdırılıb. Bildirilib ki, dövlət başçısının çıxışlarından irəli gələn mühüm məsələlərin icrasında Ordumuzun üzərinə düşən bütün vəzifələr vaxtında yerinə yetirilməlidir.

Azərbaycan Ordusunun daha da gücləndirilməsi ölkəmizin prioritet məsələlərindən biri olan təhlükəsizliyin təmin edilməsində vacib amillərdən biri olduğu qeyd edilib.

Azərbaycan-Ermənistan şərti sərhədində mövcud əməliyyat şəraiti təhlil edilib. Hava hücumundan müdafiə, kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat, radioelektron mübarizə və digər bölmələrin gücləndirilməsinə dair konkret tapşırıqlar verilib.

Azərbaycan Ordusunun gələcək fəaliyyət istiqamətinə dair qarşıya qoyulan tapşırıqların dəqiqləşdirilməsi və müvafiq planların yenilənməsi ilə bağlı aidiyyəti üzrə göstərişlər verilib.

Müşavirədə həmçinin qoşunların qarşılıqlı fəaliyyətdə keçirilən intensiv təlim və məşqlərinin keyfiyyətinin daha da artırılmasının əhəmiyyəti qeyd edilib.

Azərbaycan Ordusunda keçirilən döyüş hazırlığı tədbirlərində yüksək texnologiya və xüsusi hazırlıqlı heyətin imkanlarından səmərəli istifadə edilməsinin əhəmiyyəti vurğulanıb. Həmçinin ölkəmizdə keçirilən “Xəzri-2023”, “Eternity-2023” birgə təlimlərində və Əməliyyat imkanları Konsepsiyası (ƏİK) proqramı çərçivəsində Azərbaycan Ordusunun ƏİK taboru və kəşfiyyat bölüyünün 2-ci səviyyəli yenidən qiymətləndirilməsində əldə edilən yüksək nəticələr qeyd olunub.

Qısq dövrü ərzində bölmələrin döyüş hazırlığı və hərtərəfli təminatı məsələləri, eləcə də təhlükəsizlik qaydalarına əməl olunması ilə bağlı qoşun növü komandanlarına müvafiq tapşırıqlar verilib.

General-polkovnik Z.Həsənov hərbi hissələrdə şəxsi heyətin mənəvi-psixoloji hazırlığının yüksəldilməsi və hərbi intizamın möhkəmləndirilməsi ilə bağlı vəzifəli şəxslərə aidiyyəti üzrə göstərişlər verib.

Nazir döyüş hazırlığı və döyüş tapşırıqlarının icrasında fərqlənən hərbi qulluqçuların mükafatlandırılması, o cümlədən gənc əsgərlərin adaptasiya prosesinə və digər şəxsi heyətə həssaslıqla yanaşılmasının əhəmiyyətini qeyd edib.

Müdafiə naziri Qarabağ bölgəsində döyüş texnikası, silah-sursat, xüsusilə mina və əldəqayıрма partladıcı vasitələrin müsadirə edilməsi, o cümlədən ərazilərin minalardan təmizlənməsi zamanı təhlükəsizlik qaydalarına ciddi əməl olunmasına dair tapşırıqlar verib.

Sonda hərbi qulluqçuların, onların ailə üzvlərinin sosial-məişət şəraitinin daha da yaxşılaşdırılması və qayğılarının həlli istiqamətində görülən tədbirlərlə bağlı məruzələr dinlənilib, ətraflı müzakirələr aparılıb.

rə biləcək istənilən xoşagəlməz hadisəyə görə məsuliyyət Azərbaycan qanunvericiliyi əsasında təyin ediləcək. Yəqin ki, sırada Qarabağda məhkəmə hakimiyyətinin qurulması prosesi durur. Hər hansı hüquq pozuntularına görə cəzakəsmə aparatında ermənilərə müstəsna imtiyaz tanınmayacaq - qanun nəyi tələb edirsə, ona uyğun cəzalandırma şəkli olacaq. Diqqətəlayiq əhəmiyyətli hadisələrdir, çünki Azərbaycan vətəndaşlığı alacaq ermənilərə kənar güclər müstəsna hüquqlu predmet kimi baxmaq vermiş-

lərindən əl çəkməli olacaqlar. Xankəndi, Xocalı, Xocavənd, Ağdərə şəhərlərində, Əsgəran qəsəbəsində Azərbaycan Respublikasının milli valyutasının tam tədaviyə keçməsinin təmin edilməsi regionda maliyyə-kəşfiyyat dayanıqlılığına qarantıya verir. Yeni region nə çirkli pulların yuyulması, nə də digər maliyyə cinayətlərinin məkanı ola bilər - bunun özü ümumi təhlükəsizlik sistemində lazımlı komponentdir”.

□ **Afaq MİRƏYOV,**
“Yeni Müsavat”

Bu gün - oktyabrın 10-da Şuşa şəhərində İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Nazirlər Şurasının 27-ci iclası keçiriləcək. Tədbirdə Azərbaycanın xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov və İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının XİN başçıları iştirak edəcək.

Qeyd edək ki, İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı (İƏT) 1985-ci ildə İran, Pakistan və Türkiyə tərəfindən yaradılıb. Qurum üzv ölkələrin Xarici İşlər Nazirləri Şurasından ibarətdir. Şura təşkilatın fəaliyyət siyasətini, Regional Planlaşdırma Şurasını, Müavinlər Şurasını müəyyən edir. Mənzil-qərargahı Tehrandə yerləşən Müavinlər Şurası İƏT ölkələri səfirlərindən ibarətdir.

Quruma üzv olan dövlətlər arasında Azərbaycan, Əfqanıstan, İran, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Pakistan, Özbəkistan, Tacikistan mövcuddur.

Bundan əlavə, oktyabrın 13-14-də Şuşada TÜRKSÖY-un Mədəniyyət Nazirləri Daimi Şurasının 40-cı iclası keçiriləcək. Bu barədə məlumatı TÜRKSÖY baş katibinin müavini Sait Yusuf bildirib. Onun sözlərinə görə, toplantıda 6 qurucu ölkənin - Türkiyə, Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Türkmənistan, Özbəkistanın mədəniyyət nazirləri iştirak edəcək. Ənənəvi olaraq iclasda TÜRKSÖY-un fəaliyyəti müzakirə ediləcək, 2024-cü il üçün planlar açıqlanacaq, qərarlar qəbul olunacaq.

Beləliklə, bu həftəni əslində Şuşa həftəsi də hesab edə bilərik. Bu cü tədbirlərin Şuşada keçirilməsinin əhəmiyyəti nələrdir?

Politoloq Anar Əliyev

XİN başçıları Qarabağa toplaşır - tarixi Şuşa həftəsi başlayır

Politoloq: "Bu tədbirlərin Şuşada keçirilməsi ilə üzv dövlətlərin Azərbaycanın haqlı mövqeyinə növbəti dəstəyinin ifadə edilməsinə nail olunacaq"

"Yeni Müsavat" a bildirdi ki, Şuşa şəhərində İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Nazirlər Şurasının 27-ci iclası çərçivəsində quruma üzv dövlətlərin xarici işlər nazirlərinin Şuşada bir araya gəlməsi əhəmiyyətli hadisədir: "Bundan bir neçə gün sonra TÜRKSÖY-un Mədəniyyət Nazirləri Daimi Şurasının 4-cü iclasının məhz Şuşada keçirilməsi Şuşanın bir mədəniyyət paytaxtı olması, mühüm strateji şəhər olmasının növbəti nümayişi olacaq. Şuşa artıq dünya əhəmiyyətli, eləcə də böyük

regional əhəmiyyətli tədbirlərə ev sahibliyi edir. Şuşanın inkişafında, dünyada tanınmasında belə tədbirlərin ciddi əhəmiyyətinin olduğu şübhəsizdir.

İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Nazirlər Şurasının 27-ci iclasının, həmçinin TÜRKSÖY-un Mədəniyyət Nazirləri Şurasının 4-cü iclasında qarşılıqlı iqtisadi əlaqələrin möhkəmlənməsi, eyni zamanda birgə mədəni fəaliyyətlərin təşkili, bölgədə davamlı sülhün əldə olunması istiqamətində səylərin nümayiş olunması məsələləri

müzakirəyə çıxarılacaq. Həsab edirəm ki, belə mühüm tədbirlərin Azərbaycanın mədəniyyət mərkəzi olan Şuşa şəhərində keçirilməsi həm də bölgə xalqları, bölgə dövlətlərinin Ermənistan, separatçılara və onların bölgemizdən kənar dövlətlərdə yerləşən havadarlarına, erməni lobbisi diaspor təşkilatlarına, eyni zamanda bölgemizlə bağlı çirkin planlar qurmaq istəyən dövlətlərə bir mesajdır. Azərbaycan bir daha Şuşanın əsl sahibinin gəldiyini və əbədi olaraq belə olacağını nümayiş etdirir. Eyni zamanda

Azərbaycan bu addımları ilə həm də Ermənistan xalqına birgə yaşayış mesajını çatdırmış olur. Ermənistan dövlətinə, Ermənistan xalqına gəc də olsa Qafqaz ailəsinə daxil olmaq, əməkdaşlıq, xüsusilə də iqtisadi əhəmiyyətli sahələrdə əməkdaşlıq perspektivlərini təklif etmiş olur. Azərbaycan Ermənistanı onu da nümayiş etdirmiş olur ki, Ermənistan konfrontasiya ilə, ərazi iddiaları ilə, işğalçılıq siyasəti ilə özlərinə zərər vurmaqdan başqa heç nəyə nail ola bilməyəcək. Azərbaycan Prezidentinin dünən Gürcüstana səfəri zamanı mətbuata bəyanatında açıqladığı kimi, Cənubi Qafqazda möhkəm sülhün əldə olunması üçün tarixi şərait formalaşmışdır. Bu şəraitdən bölgə dövlətləri Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistan səmərəli, düzgün istifadə etməyi bacarmalıdır. Mən hesab edirəm ki, Azərbaycanın atdığı bu addımlardan Azərbaycan Prezidentinin səsləndirdiyi fikirlərdən Ermənistan cəmiyyəti və dövləti düzgün nəticələr çıxaracaq. Bu proses nəhayət ki, bölgəmizdə davamlı sülhün əldə olunmasına, Cənubi

Qafqazın dünyanın unikal bir bölgəsinə, iqtisadi, mədəni inkişafa əsaslanan, qarşılıqlı inama, etimada əsaslanan gözəl bölgəsinə çevrilməsinə şərait yaradacaq".

Politoloq onu da qeyd etdi ki, İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Nazirlər Şurasının 27-ci iclasının, həmçinin TÜRKSÖY-un Mədəniyyət Nazirləri Şurasının 4-cü iclasının Şuşada keçirilməsi Xankəndi başda olmaqla Qarabağın erməni separatçı rejimindən təmizlənməsindən sonra Şuşada keçirilən ilk beynəlxalq əhəmiyyətli tədbirlər kimi tarixə düşəcək. Bu tədbirlərin Şuşada keçirilməsi ilə üzv dövlətlərin Azərbaycanın haqlı mövqeyinə növbəti dəstəyinin ifadə edilməsinə nail olunacaq: "Bu, bölgəyə konfrontasiya gətirməyə çalışan Fransa, Almaniya kimi güclərə üzv dövlətlərin birgə iradəsinin nümayişi kimi də qiymətləndiriləcək. Bu mənada da həmin tədbirlərin keçirilməsi üçün məhz Şuşanın seçilməsi heç təsadüfi qiymətləndirilməməlidir".

Etibar SEYİDAĞA, "Yeni Müsavat"

Əslində rəsmi Tehranı tamamilə başqa məsələlər-qayğılar təlaşdırmalıdır. Ona görə ki, qonşusu Ermənistan hazırda öz ərazisini geosiyasi poliqlona çevirib - bəli, indi burada hansı geosiyasi vektorlar yoxdur?..

Hüseynbala SƏLİMOV

çox təəssüf ki, Tehran həmişə zərbəni Azərbaycandan gözləyir, halbuki müharibə qanunlarına görə zərbə həmişə gözlənilməz istiqamətlərdən endirilir. Amma nə edəsən ki, heç bir əsas olmadığı halda Tehran daim Bakıdan şübhələnir, onun rəsmiləri məntiqsiz bəyanatlar verirlər.

Belə bəyanatlardan biri də bugünlərdə səsləndi. Tehran təmsilçiləri bəyan etdilər ki, Zəngəzur dəhlizi açılarsa, buralara guya NATO gələcək!

Bir geoiqtisadi və geosiyasi layihə kimi Zəngəzur dəhlizinə tək Mərkəzi Asiya ölkələri yox, Çin, hətta Rusiya da maraq göstərir. Bu ölkələri NATO-ya təəssübkeşlik etməkdə qınamaq olarmı? Düzdür, ortada dəhlizin təhlükəsizliyinin kim tərəfindən təmin olunacağı məsələsi

var. Azərbaycan bu məsələdə neytral bir ölkə kimi davranır və seçim daha çox Ermənistanın əsasıdır. Qeyd edək ki, Moskva dəhlizin təhlükəsizliyinin ona həvalə olmasında israr edir. Amma Qərbin təhriki ilə İrəvan buna razılıq vermir...

Üstəgəl, bugünlərdə Azərbaycan rəsmiləri bəyan etdilər ki, Bakının zor gücünə Zəngəzur dəhlizini açmaq fikri və niyyəti yoxdur.

Üstəlik, belə bir xəbər yayıldı ki, Bakı Naxçıvana yolu İran ərazisindən çəkəcək. Hətta bu məsələ ilə bağlı Bakı ilə Tehranın razılaşdığı da qeyd edildi. Demək olarmı ki, bununla Zəngəzur layihəsi gündəmdən çıxdı? Bunu təsdiq edənlər də, onun əleyhinə çıxış edənlər də var. Ona görə də burada birmənalı söz demək çox çətindir.

Doğrusu, Zəngəzur dəhli-

zinin geoiqtisadi məziyyətləri bizə elə də cəlbedici görünür. Yaxşı yadımdadır ki, bir vaxt Bakı-Tiflis-Qars layihəsi ilə bağlı da belə deyilirdi. Bəli, belə söylənilirdi ki, bu dəmiryolu xətti tək Azərbaycanla Türkiyəni birləşdirməyəcək, həm də Çindən Avropaya yol olacaq. Doğrusu, hazırda biz bunu müşahidə etmirik.

Amma o da var ki, kommunikasiyalar şəbəkəsinin geniş olmasının heç bir ziyanı yoxdur. Həm də Bakını Ankara ilə, xüsusən də Naxçıvanla bağlayan xətlər nə qədər çox olsa, bu, bir o qədər yaxşıdır. İranın hələ də davam edən tərəddüd və şübhələrinə gəldikdə isə, bunun heç bir əsası yoxdur.

Birincisi, yenə də Bakı özünə xas əvvəlki səmimiyyətə Naxçıvana gedəcək yollardan birinin İran ərazi-

sindən keçməsinə qərar verdi. İkincisi, hazırda Qərblə Azərbaycan arasındakı münasibətlər Qərbin təqsiri ucbatından heç də rəvan deyil. "Dağlıq Qarabağ probleminin" nöqtəsi demək olar ki, qoyulub. Bunu bu yaxınlarda Rusiya prezidenti də təsdiqlədi. Amma Qərb, xüsusən də Fransa rahatlıq tapmır, gündə bir oyun çıxarır. Ona görə də Bakı prosesin tam çözümünün yalnız region dövlətlərinin səyi ilə baş tutacağını israr edir və bunun üçün də (3+3) formatında danışıqlara çağırır və özünün də bu danışıqlarda iştirak etməyə hazır olduğunu bildirir. Qeyd etmək lazımdır ki, bu formatda qonşu İran da var.

Bakının qatılmadığı Qranada görüşündə erməni baş naziri Nikol Paşinyan Azər-

baycanın ərazi bütövlüyünü və Dağlıq Qarabağın onun bir hissəsi olduğunu tanıdığını bəyan etdi. Düşünmək olar ki, problemin çətinlikləri artıq arxadır. Amma bir daha deyirik ki, Qərb rahatlaşmaq bilmir. Onlar bu yaxınlarda Brüsseldə daha bir görüş planlayırlar. Olsun. Bakını bütün bunlar qəti narahat etmir. Amma Avropada anlamalıdırlar ki, qatar çoxdan gedib, Azərbaycan problemi artıq həll edib, necə ki, elə Avropa ölkələrindən biri - İspaniya Katoloniya problemini demək olar ki, bir neçə günə həll etmişdi. Bakı Madriddən fərqli olaraq düz otuz il gözlədi, Qərbin problemi həll edəcəyinə ümid etdi. Amma bunlar olmadı. Elə bu səbəbdən də o, problemi özünün həll etməsinə qərar verdi və demək olar ki, onu çox qısa müddətdə də həll etdi...

Niyə məhz NATO?..

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev oktyabrın 8-də Gürcüstanın baş naziri İrakli Qaribaşvili-nin dəvəti ilə Gürcüstana işgüzar səfər edib. Bu, İlham Əliyevin qonşu ölkəyə sayca 11-ci, Qarabağdakı lokal antiterror əməliyyatından sonra ilk səfəri idi. Səfər həm də bu xüsusda önəm daşıyırdı.

Mətbuata birgə bəyanatda Prezidenti İlham Əliyev bildirib ki, bölgə dövlətləri arasında dostluq Cənubi Qafqaz üçün çox önəmlidir. **Ölkə başçısı deyib:** "Biz iki lider kimi ölkələrimiz və xalqlarımız arasındakı dostluq, qardaşlıq əlaqələrini gücləndiririk, möhkəmləndiririk. Ənənəvi görüşlər ölkələrimizin bir-birinə daha yaxın olması, xalqlarımızın bir-biri ilə daha sıx dostluq etməsi məqsədinə xidmət edir. Əsrlər boyu xalqlarımız məhriban qonşuluq və dostluq şəraitində yaşamışdır, bu gün də bu belədir. Bu həm ölkələrimiz üçün vacibdir, eyni zamanda bölgə üçün, ilk növbədə Cənubi Qafqaz üçün çox vacib şərtidir".

Prezident bildirib ki, Ermənistanla sülh sazişi bağlansa, Cənubi Qafqazda yeni siyasi vəziyyət yaranacaq: "Üç il bundan əvvəl ikinci Qarabağ müharibəsi nəticəsində Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü, keçən ay isə bütün ölkə üzrə suverenliyini bərpa etmişdir. İndi isə Ermənistan ilə Azərbaycan arasında imzalanacaq sülh müqaviləsi üzrə fəal çalışmalıyıq. Əgər biz buna nail olsaq, bu zaman Cənubi Qafqazda tamamilə yeni bir siyasi vəziyyət yaranacaq".

İlham Əliyev vurğulayıb ki, Cənubi Qafqazda sülhün bərqərar olmasının vaxtı çatıb. Azərbaycanın və Gürcüstanın hər zaman bir-birinin ərazi bütövlüyünü dəstəklədiyini vurğulayan dövlətimizin başçısı bildirib: "Bütün beynəlxalq təşkilatlarda xalqlarımızın maraqlarını əks etdirən bu və ya digər məsələlərdə bir-birimizi dəstəkləyirik və bir-birimizin yanındaıyq. Ölkələrin ərazi bütövlüyü beynəlxalq hüququn fundamental prinsipidir və ərazi bütövlüyünün pozulması qəbul edilməzdir. Azərbaycanın bu məsələ ilə bağlı mövqeyi birmənalıdır".

Prezident qeyd edib ki, bu gün bir neçə ölkə və eyni zamanda bəzi beynəlxalq təşkilatlar Ermənistan və Azərbaycan arasında gedən normalaşma prosesində öz dəstəyini göstərməyə çalışırlar: "Biz bunu alqışlarıyıq. Əgər bu, birtərəfli və qərəzli deyilsə, əlbəttə, biz istənilən vasitəçiliyi və yardımı qəbul edirik. Ancaq mənim

Prezident İlham Əliyevin Gürcüstan səfərində verdiyi mühüm mesajlar

Gələcək hədəflərə yönəlmiş anonslar: "Əgər Ermənistan tərəfindən də razılıq olarsa, dərhal bizim aidiyyəti qurumların rəhbərləri Gürcüstanda həm ikitərəfli, həm də üçtərəfli görüşə gələ bilərlər"

fikrimcə, bu sahədə ən düzgün seçim həm tarixi əlaqələri, həm də coğrafi faktoru nəzərə alaraq, əlbəttə ki, Gürcüstan ola bilər. Gürcüstan bu məsələdə mümkün vasitəçilik imkanlarını ortaya qoymağa görə Baş nazir İrakli Qaribaşviliyə minnətdarlığımı bildirirəm. Hesab edirəm ki, biz buna hazır olan ölkə kimi Ermənistandan da eyni yanaşmanı gözləməliyik. Əgər Ermənistan tərəfindən də razılıq olarsa, dərhal bizim aidiyyəti qurumların rəhbərləri Gürcüstanda həm ikitərəfli, həm də üçtərəfli görüşə gələ bilərlər".

Cənubi Qafqaz ölkələrinin əməkdaşlığa üçtərəfli formatda başlaya biləcəklərini qeyd edən dövlət başçısı bir çox sahələr, o cümlədən nəqliyyat, enerji təhlükəsizliyi, ticarət, qarşılıqlı sərmayə qoyuluşu üzrə əməkdaşlığın çox uğurlu ola biləcəyini vurğulayıb. "İndi məqam gəlib çatıb və hesab edirəm ki, bu şans əldən vermək böyük səhv olar", - Prezident İlham Əliyev bildirib.

Gürcüstanın baş naziri İrakli Qaribaşvili də öz növbəsində Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevlə birgə mətbuata açıqlamasında vurğulayıb ki, Azərbaycan Gürcüstanın ən böyük ticarət tərəfdaşlarından biridir. Gürcüstanın baş naziri bu ilin aprelində Qərbeləyə səfərə və səmimi qəbula görə dövlətimizin başçısına minnətdarlığını bildirib: "Bi-

zim Azərbaycan Prezidenti ilə çox səmərəli görüşümüz oldu, bir çox məsələləri, o cümlədən enerji, nəqliyyat və logistika sahəsində əməkdaşlığı müzakirə etdik. Azərbaycan Gürcüstanın ən böyük ticarət tərəfdaşlarından biridir. Bu il ticarət dövriyyəsi artmaqda davam edir; ötən dövr ərzində artıq 15 faiz artıb". O, həmçinin ilin sonuna qədər Gürcüstanda dəmir yolu rabitəsinin genişləndirilməsinin başa çatdığını açıqlayıb ki, bu da Bakı-Tiflis-Qars nəqliyyat marşrutunun imkanlarını əhəmiyyətli dərəcədə artıracaq.

Gürcüstanın baş naziri qeyd edib ki, Azərbaycan Gürcüstanın strateji tərəfdaşıdır və çox önəmli dost dövlətdir: "Biz çoxəsrlik məhriban qonşuluq və dostluq münasibətləri bağlayırıq. Xalqlarımız arasında bu dostluq davam edir və bu dostluğun, qardaşlığın möhkəmlənməsində cənab İlham Əliyevin əməyi çox böyükdür. Gürcüstan Azərbaycanla uzunmüddətli strateji tərəfdaşlığını uğurla davam etdirir. Biz istənilən istiqamətdə - enerji, nəqliyyat, logistika, dəmir yolu və bütün digər sahələrdə əməkdaşlıq edirik. Biz eyni zamanda Orta dəhliz layihəsinin inkişafını və perspektivlərini müzakirə etdik. Bildiyiniz kimi, biz Azərbaycanla və Qazaxıstanla əlaqələndirilmiş şəkildə fəaliyyət göstəririk ki, həmin layihə uğurla inkişaf etsin. Dəmir yolu xətti layihəsi genişləndirilir.

Magistral yollar, dəniz limanları - bunlar hamısı bizim gündəliyimizdədir. Şərqi-Qərbi sürətli avtomobil yolunun tikintisi də yaxın vaxtlarda başa çatdırılacaq. Azərbaycan Gürcüstanla birlikdə çox böyük işlərə başlayıb. Biz də dəmir yolu xətlərini müasirləşdiririk və gələn ilin sonuna qədər bunu da başa çatdıracağıq. Bununla da yüklərin həcmi iki dəfə artırıla bilər. Tezliklə biz Anakliya dəniz limanının inşasına başlayacağıq. Onun da yükəşirə qabiliyyəti 100 milyon tona bərabər olacaq. Əminəm ki, Azərbaycanla bizim tərəfdaşlığımız və dostluğumuz uzunömürlü olacaq".

İrakli Qaribaşvili həmçinin Azərbaycan və Ermənistanın sülh sazişini imzalayacağına ümid etdiyini ifadə edib: "Biz Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini dəstəkləyirik. Azərbaycan da öz növbəsində hər zaman Gürcüstanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini dəstəkləyir ki, buna görə Azərbaycana təşəkkürümüzü bildiririk. Azərbaycan və Ermənistanın sülh sazişini imzalayacağına ümid edirik. Bu baxımdan da bizim Cənubi Qafqazda sülh gündəliyi ilə bağlı fikirlərimiz tam üst-üstə düşür. Ümidvarıq ki, bu bölgədə sülh davamlı olacaq və ölkələrimizin, eləcə də Azərbaycan, Ermənistan və Gürcüstan xalqlarının firavanlığına xidmət edəcək".

Millət vəkili Vüqar Bay-

ramov Prezidentin səfərini dəyərləndirərək bildirib ki, Gürcüstan Azərbaycanın regional strateji müttəfiqlərindən hesab olunur. Millət vəkili iki ölkə arasındakı ticarət dövriyyəsinə diqqət çəkərək bildirib ki, son illər bu istiqamətdə artım tendensiyası müşahidə olunur: "Ölkələrarası ticarət dövriyyəsi 2022-ci ildə 771.8, 2021-ci ildə 761.3, 2020-ci ildə isə 536.2 milyon dollar olub. Son 3 ildə Azərbaycanla Gürcüstan arasındakı ticarət dövriyyəsində 44 faiz artım qeydə alınıb. 2023-cü ilin ilk 7 ayında isə ölkələr 520.3 milyon dollar qarşılıqlı ticarət dövriyyəsinə sahib olublar. Bu isə bu ildə də ticarət dövriyyəsindəki artım tendensiyasının qorunub saxlanacağından xəbər verir. Tərəflərin qarşılıqlı əməkdaşlığı eyni zamanda yaşıl enerji sahəsində daha da dərinləşməkdədir. 2022-ci il dekabrın 17-də Buxarestdə "Azərbaycan Respublikası, Gürcüstan, Rumi-

ya və Macarıstan Hökumətləri arasında "yaşıl enerji"nin inkişafı və ötürülməsi sahəsində strateji tərəfdaşlıq haqqında Saziş" imzalanması bu imkanları daha da genişləndirir. Azərbaycan və Gürcüstan Avropaya "yaşıl enerji" körpüsü salmağa başlayır. 2027-ci ilədək istehsal olunacaq illik 3 qiqavat külək və 1 qiqavat güriyyəsi 2022-ci ildə 771.8, 2021-ci ildə 761.3, 2020-ci ildə isə 536.2 milyon dollar olub. Orta dəhlizin cəlbədiciyi daha da artması Azərbaycan və Gürcüstanın beynəlxalq yükdaşıma və nəqliyyat qovşaqları kontekstindən əhəmiyyətini daha da artırır. Bütövlükdə, hər iki ölkənin iqtisadiyyatın çox fərqli sahələrində əməkdaşlığı dərinləşməkdədir. Bu, Qafqazda dayanıqlı sülhün əldə edilməsi baxımından da vacib şərtlərdəndir".

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Gürcüstana işgüzar səfəri oktyabrın 8-də başa çatıb.

□ **Nigar HƏSƏNLİ,**
"Yeni Müsavat"

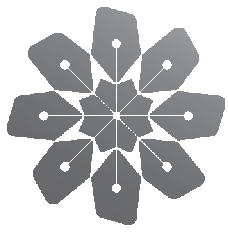
OPEK neft-qaz sektoruna sərmayə qoyulmasına ehtiyac olduğunu qeyd edib

Neft İxrac Edən Ölkələr Təşkilatı (OPEC) neft sənayesinin 2045-ci ilə qədər investisiya ehtiyacını 14 trilyon dollar səviyyəsində qiymətləndirir. Bu barədə "APA-Economics" OPEC-in "World Oil Outlook 2045" hesabatına istinadən xəbər verir.

Təşkilat hesab edir ki, 2023-cü ildə "qara qızıl"ın kəşfiyyatı və hasilatına qoyulan investisiyalar 13% artaraq 360 mlrd. dollara çatırsa belə, bu, kapital xərclərini yalnız koronavirus pandemiyasından əvvəlki səviyyəyə qaytaracaq.

"Bütün neft sektoru üçün tələb olunan ümumi uzunmüddətli investisiyanın həcmi 14 trilyon dollar və ya ildə orta hesabla 610 milyard dollar olduğu təxmin edilir", - hesabatda qeyd olunur.

Təşkilat hesab edir ki, 2022-ci ildən 2045-ci ilə qədər təkcə "upstream" (kəşfiyyat və hasilat) sektoruna 11,1 trilyon dollar, "downstream" və "midstream" (emal, satış, daşıma və saxlama) sektorları üçün isə müvafiq olaraq 1,7 və 1,2 trilyon dollar tələb olunacaq.

**Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi**

**Müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə
44 günlük "Vətən Müharibəsi"ndə
qazanılmış tarixi qələbə, Ermənistan
tərəfindən törədilmiş sülh və insanlıq
əleyhinə cinayətlər, habelə müharibə
cinayətləri ilə bağlı həqiqətlərin
dünya ictimaiyyətinə çatdırılması**

Qondarma rejimin hazırda Bakıda həbsdə olan əsas fiqurları insanlıq əleyhinə cinayət törətmiş canilərdir. Xüsusən də Araik Arutyunyan Gəncə terrorunun məsuliyyətini öz üzərinə götürdüyü üçün onu hərbi cani adlandırmaq olar. Bu səbəbdən Araikin ömürlük azadlıqdan məhrum edilməsi istisna deyil. Eyni zamanda Xocalı qatili Bako Saakyan da insanlıq əleyhinə cinayət törətmiş xunta başçısı olub.

Həbs edilən digər qatillər onlardan böyük ölçüdə fərqlənir. Ona görə Azərbaycan bu terrorçular üçün "Nürnberg mühakiməsi" təşkil edəcək. Çünki onların müharibə cinayətləri alman faşistlərindən çox da seçilmir. Odur ki, qarşıda səs-küylü və tarixi məhkəmə prosesləri gözlənilir. Araik, Ruben, Bako, Arkadi, David və digərlərinin ifadələri hər cinayətləri tarixinə düşə bilər.

"Yeni Müsavat" bildirir ki, Vətən müharibəsi ilə başlayan erməni faşizminin belinin bükülməsi araiqlərin qoluqandallı və bükülmüş vəziyyətdə gətirilməsi ilə sona yetdi. Buna 44 günlük zəfərə möhür vurulması da demək olar. Təbii ki, sülh və insanlıq əleyhinə törədilmiş cinayətlər təkcə separatçı rejimin əsas liderləri tərəfindən olmayıb, siyahı genişdir və təxminən 300 nə-

fərdən söhbət gedir. Onların bir-bir mühakiməsi ilə ilahi ədalət bərpa ola bilər. Azərbaycan isə onların bir qismini həbs etməklə erməni terrorizminin maliyyəçilərinə, ideoloqlarına dərs verdi ki, bizim torpaqlarda cinayətkarlığın, insanlıq əleyhinə əməllərin fənalı belə yekunlaşır. Eyni zamanda "artsax" mifinin sabun köpüyü olduğu bir sutkalıq antiterror tədbiri ilə sübut edildi. Sadəcə, uzun müddət güc mərkəzlərinin hamilik etməsi separatizmin mövcudluğuna səbəb olmuşdu. Bakının isə səbrinin tükəndiyi bir vaxt var idi və bu da 19 sentyabr oldu.

İndi nə Araiki, nə digərlərini müdafiə edən var. Özünə hörmət edən heç bir dövlət terrorçunun müdafiəsinə qalxmaz. Ermənistan onların həbsi ilə bağlı Azərbaycanı beynəlxalq məhkəməyə ver-

Qarabağ

Bakı insanlıq əleyhinə cinayət törədənlərə Nürnberg məhkəməsi" qurur

Həbs edilən canilər Qarakənd terroru, Xocalı, Qaradağlı, Başlıbel qətlamları ilə bağlı sirlər açacaq

məyə hazırlaşır, lakin beynəlxalq hüquq bizim tərəfimizdədir. Çünki Araik müharibə zonasından aralıda yerləşən Gəncə şəhərini vurdurduğunu etiraf edib. BMT məhkəməsi bu halda onun azad edilməsini necə istəyə bilər?!

Siyasi şərhçi Əziz Əlibəyli hesab edir ki, Bakı sənədləri dünyanı silkələyəcək. Onun sözlərinə görə, bu gün Bakı Nürnberg

bənzəyir, özü də küçələri, insanları, quruluşu ilə deyil: "Bu gün Bakıda həm də 1945-ci ildir. Tarixlər öz hökümünü müharibə və insanlıq əleyhinə cinayət törədənlərin cəzalandırılmasına, işğalçıların məğlub olmasına verəndə dünyada yeni mərhələ başlamış olur. Bakıda müttəhim kürsülərində qəribə-qəribə məxluqlar əyləşib. Onların mühakimə prosesi əminəm

ki, Nürnbergdən daha irimiqyaslı nəticələr doğuracaq. Niyə? Gəlin bir neçə mühüm qənaətlərə baxaq: Azərbaycan tarixində sirli qalan çoxlu sayda cinayət hadisələri və terror olayları mövcuddur. Qarakənd faciəsi - vertolyotun vurulması ilə öldürülən dövlət xadimlərimiz prosesin ilk mərhələsi idi. Bakıda müttəhim kimi əyləşən şəxslər bu sirri açacaq qəbildəndir. Bi-

rinci müharibə dövründə Xocalıda, Qaradağlıda, Başlıbel-də konkret olaraq kimlər terror törədib, mülki xalqı soyqırımına uğradıb, kim kimdən bu haqda göstəriş alıb, silahlarını kimlər verib, hamısı ortaya çıxacaq. Digər tərəfdən, terror fəaliyyətlərində kimlərdən, hansı ölkələrdən maliyyə, silah, texniki və digər dəstək alıblar, hansı yolla əraziyə, hansı ölkədə kimin vasitəsilə keçiriblər". **Ekspertin fikrincə, lobbı və diasporada Azərbaycana qarşı müharibədə hansı ölkənin məmurları, diplomatları, deputatları, məşhur şəxsləri nə qədər korrupsiya ilə ələ alınıb, hansı vasitələrlə cinayətkar əlaqələr girilib, hansı metodla şifrələşilib, hamısına daxil olunacaq:** "Məşhur erməni diasporunun cinayətlərlə zəngin minlərlə səhifəlik fəaliyyətlərinə aid dosyalar endiriləcək. Çünki artıq "Qara qutular" və eləcə də "Qara adamlar" Bakı istintaqında ifşa prosesinə qədəm qoymaqladı. Bu prosesin dövryyəsi o qədər böyükdür ki, zərbəsindən ABŞ, Avropa, Hindistana qədər hakimiyyətlərin cinayət əlaqəsində olduğu yüksək eşelonlarına qədər silkələnməkdir. Samanta Pauerin gelişinin şifrələri başqa bir dünyanı açacaq üzümüzə. Transcinayətkar şəbəkələrin ifşası və informativ-psixoloji məğlubiyyətdir".

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyəsi əsasında nəşr olunur. Yazını hazırladı: Emil SALAMOĞLU

Zəngəzur dəhlizi yerini İran ərazisinə dəyişir - İrəvan sonuncu qatara da gecikdi...

Ermənistan artıq "dalan ölkə" statusunu möhkəmləndirir; Paşinyan hökuməti infrastruktur təcridini "betonlayıb" - şərh

Zəngəzur dəhlizi yerini İran ərazisinə dəyişir. Xəbər verildiyi kimi, ötən həftəsonu Zəngilanda, Ağbənd kəndi və sərhəd zastavası yaxınlığında Azərbaycan və İran arasında avtomobil körpüsünün təməlqoyma mərasimi keçirilib. Tədbirdə baş nazirin müavini, Azərbaycanla İran arasında iqtisadi, ticarət və humanitar sahələrdə əməkdaşlıq üzrə Dövlət Komissiyasının həmsədri Şahin Mustafayev və İranın yol və şəhərsalma naziri, İran tərəfdən komissiyanın həmsədri Bəzrpaş Mehرداد iştirak ediblər.

"Yeni Müsavat" bildirir ki, yeni körpü sonradan Türkiyəyə çıxış olmaqla, Azərbaycanın mərkəz hissəsi ilə Naxçıvan arasında kommunikasiyaların bir hissəsi olacaq. İran ərazisindən keçməklə Şərqi Zəngəzurla Naxçıvan arasında yeni dəmir yolu xətti də çəkilecək. Bununla bağlı oktyabrın 6-da Şahin Mustafayevlə Mehرداد Bəzrpaş arasında görüş zamanı sənədlər imzalanıb. Beləcə, Ermənistan ərazisindən keçməli olan Zəngəzur dəhlizinin açılışını İrəvan özü gecikdirmiş oldu.

Xatırladaq ki, Xəzərdən Aralıq dənizinə ən əlverişli marşrut Ermənistan ərazisindən keçir. Amma ötən əsrin səksəncinci illərinin sonlarında məhz İrəvan kommunikasiyalarının kəsilməsi və Naxçıvanın dəmir yolunun blokada alınması

taktikasını seçdi. Kommunika-siyaların açılması hələ 2020-ci ilin noyabrında razılaşdırılıb. Lakin Ermənistan bu istiqamətdə heç bir iş görməyib. Nəticədə o, növbəti dəfə regionda irimiqyaslı iqtisadi layihələrə inteqrasiya şansını əldən verib və özünün infrastruktur təcridini "betonlayıb". Artıq yeni kommunika-siya qovşağının yaradılması üzərində iş Ermənistansız davam edir. Bu il sentyabrın 25-də Azərbaycan və Türkiyə prezidentləri Qars-Naxçıvan dəmir yolunun tikintisinə dair protokol imzalayıb.

Hələ 2022-ci il martın 11-də Azərbaycan və İran arasında İran ərazisindən keçməklə Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu ilə Naxçıvan arasında kommunikasiyaların çəkilişi ilə bağlı anlaşma memorandumu

imzalanıb. Sentyabr ayında həmin Ağbənd kəndi yaxınlığında baş nazirin müavini Şahin Mustafayev və İranın yollar və şəhərsalma naziri Rüstəm Qasiminin iştirakı ilə artıq bir avtomobil körpüsünün təməli qoyulub (ekspertlərə görə, burada ehtimal olunan bir nəqliyyat axını göz- lənilir ki, bir körpü onun öhdəsindən gələ bilməz). Hazırkı vəziyyətdə Azərbaycana Ermənistan, sadəcə, lazım deyil. Ölkəmiz İran ərazisindən keçməklə Naxçıvana yol açıq. Bu, təkcə NMR-in problemlərini həll etmə, həm də Şərq-Qərb nəqliyyat dəhlizinin potensialı-

nı artırır, region ölkələri arasında kommunikasiya və logistika qarşılıqlı fəaliyyətini genişləndirir və bütün iştirakçılar üçün əlavə imkanlar yaradır. Ermənistanın bu nəqliyyat axınına öz ərazisinə gətirmək şansını veridi, lakin bunu o, biveccəsinə əldən verdi. Ancaq bu, artıq bizim problemimiz deyil. Ermənistanın keçən Zəngəzur dəhlizi, ümumiyyətlə, açılmaya bilməzi?

Siyasi və Hüquqi Araşdırmalar Mərkəzinin sədri Xəyal Bəşirovun "Yeni Müsavat"a bildirdiyinə görə, Ermənistan Zəngəzur dəhlizi-

nin açılmasını həmişə Azərbaycanın onun ərazilərinə iddia etməsi kimi qələmə verirdi: "Rəsmi Bakı isə cavab verir ki, söhbət maneəsiz gediş-gəlişdən gedir, üçtərəfli sənəddə bu haqda öhdəlik götürülüb. Əgər bir ölkənin ərazisindən yüklər daşınırsa, quru yoldan istifadə edilirsə, həmin dövlətin ərazisinə göz dikmək kimi qiymətləndirmək olmaz. Dünyada onlarla belə beynəlxalq daşımalar mövcuddur. Onda görə həmin ölkələr də Ermənistan kimi mövqə sərgiləsin. Amma əfsuslar olsun ki, Ermənistan iqtidarı bu gün yürütdüyü siyasətlə, ona diqqət edən qüvvələrin təsiri ilə həmin beynəlxalq projedən özünü kənardan qoymaqladı. Halbuki layihənin işlək olması nəticəsində böyük gəlirlər əldə edə bilərdi. Ona görə də İran üzərindən bu yolun açılması reallaşsın". **X.Bəşirov xatırladı ki, hərçənd Tehran Zəngəzur koridoruna qarşı çıxırdı, Cənubi Qafqazda coğrafi dəyişiklik kimi səciyyələndirib bunu özü üçün "qırmızı xətt" adlandırdı:** "İndi isə İran öz ərazisindən logistikanın keçməsinə razılaşdı. İndi İrəvanın "məntiqi" ilə İran ərazilərinə də iddia etməsi olurdur? Əksinə, Ermənistan anladı ki, yeganə alternativ deyil, başqa marşrut xətləri də var. O baxımdan Paşinyan hakimiyyəti çox yanlış seçim edərək özünü beynəlxalq proyektə izolyasiya et-

məkdədir. Amma İrəvanın hələ də şansı var və yollardan biri də Ermənistandan keçə bilər. Bu da regionda iqtisadi imkanları daha da genişləndirəcək. Odur ki, erməni tərəfi mövqeyində dəyişiklik etsə, uduş əldə etmiş olacaq".

Siyasi ekspert Məhəmməd Əsədullzadə hesab edir ki, Ermənistan özü bilər, Zəngəzur dəhlizinin açılmasında maraqlı olmadığı üçün Azərbaycan da Zəngilan rayonunun Ağbənd qəsəbəsində Araz çayı üzərində körpü salaraq Güney Azərbaycandan (İran) Naxçıvanla quru əlaqəsini bərpa edəcək: "Türkiyə prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan da Naxçıvana səfəri çərçivəsində Ermənistan razı olmasa, yolun İran ərazisindən keçəcəyini vurğulamışdı. Ermənistan yenidən blokada qalmaqı seçir. Zəngəzur dəhlizi İran ərazisindən fəaliyyət göstərəcək. Beləcə Ermənistan Azərbaycana minnətçi düşəcək. Qarabağ münaqişəsi bitdi, Azərbaycan öz suverenliyini bərpa etdi. Amma Ermənistan blokada şəraitində yaşamasını davam etdirir. Bu, Ermənistanın müstəqil dövlət olmadığını və ermənilərin də müstəqil şəkildə yaşamaq potensialına malik olmamasını göstərir. Ermənistanın bir dövlət kimi müstəqilliyi qondarmadır".

■ **Emil SALAMOĞLU, Yeni Müsavat**

“Rusiyanın Cənubi Qafqazdan gedişi qaçılmazdır”. “Yeni Müsavat” xəbər verir ki, bunu siyasi analitik Dmitri Çernuşevski deyib.

“Bir vaxtlar Qafqaza gəlib 19-cu əsrin əvvəllərində onu fəth edən Rusiya imperiyası buranı həmişəlik tərk edir. Onun burada heç bir rıçağı yoxdur, ona görə də Qarabağ məsələsi Rusiyasız həll edilir, sonra Cənubi Qafqazda hər şey Rusiyasız həll olunacaq”, - deyə o qeyd edib. “Rus hegemonluğu dövrü başa çatıb. Rusiya bazası Ermənistandan da çıxarılacaq, Ermənistan KTMT-dən çıxacaq və sülhməramlılar tezliklə Qarabağdan qovulacaqlar. O sülhməramlılar ki, bilinmir orada nə ilə məşğul idilər”, - Çernuşevski əlavə edib. Bəs Cənubi Qafqazda Rusiyanın 200 illik yerini kim tutacaq, ermənipərəst Qərb, ya kim? Doğrudanmı ruslar bölgəni belə asanlıqla tərk edərlər? Bu Azərbaycana lazımdır mı? Suallar çoxdur, ritorikdir... Qisası, rusların Qafqazdan getməsinə sevinək, yoxsa? Yağışdan çıxıb yağmura düşmərik ki?

Yeri gəlmişkən, tarixdə üçüncü dəfə rus çəkməsi Azərbaycandan gedə bilər. SSRİ dağılandıqdan sonra birinci Azərbaycan rus qoşununu çıxardı. Həmin vaxt Rusiya istəyirdi ki, Elçibəy hakimiyyəti ilə qoşununun burada qalmasını razılaşdıran müqavilə imzalasın. Amma razı olan dövlət bu ordunun kommunal təchizatını təmin etməli idi. Azərbaycan da bu təminatı öhdəsinə götürmədi. Üstəlik, rus ordusuna qarşı ümumxalq ovqatı varıydı ki, çıxın gedin, bəsdir! Rus hərbiçilərinin ikinci dəfə Azərbaycan torpaqlarından çıxması 10 il əvvəl təsadüf edir. 2013-cü ildə ruslar Qəbələdə olan radiolokasiya stansiyasından getdilər. 2012-ci ildə müqavilə dayandırıldı və təxminən bir il sonra oranı tərk etdilər.

Nəhayət, üçüncü dəfə rus qoşunlarının ölkəmizdən çıxması reallaşmaq üzrədir. Və bu dəfə razılaşmadan daha tez baş tuta bilər. Çünki üçtərəfli, indi isə ikitərəfli qüvvə daşıyan anlaşmaya görə, Rusiyanın sülhməramlı adı altında yuxarı Qarabağa yerləşən qoşunları 2025-ci ilə qədər müqavilə əsasında fəaliyyət göstərə bilər. Üstəlik, Rusiya girdiyi torpaqlardan hələm-hələm çıxmır. Gözümüzün qabağında Abxaziya, Cənubi

“Rusiya Qafqazdan həmişəlik gedir...” - yerini kim tutacaq?

Rus çəkməsi bölgəni birdəfəlik tərk edə bilər: sülhməramlılar Qarabağdakı postlarını yığışdırır, Ermənistan isə “Putin NATO”-sundan uzaqlaşır

Osetiya, Dnestryanı anklav, Donbasın işğalı var... Hətta Nikol Paşinyan da Soçi görüşü ərəfəsində ayrıca bir sənədə qol çəkərək rusların Qarabağda 25-30 il qalmasına razılıq verməyə hazır olduğunu bildirmişdi. Amma sonrakı dövrdə təkə biz yox, erməni tərəfi də sülhməramlı qüvvələrdən şikayət etməyə başladı.

Hər şeyə isə Vilnüsde keçirilən NATO sammitində Türkiyə lideri Ərdoğanın çıxışı nöqtə qoydu. Türkiyə prezidenti məhz Şimal aliansının tribunasından heç də təsadüfi olmayan mövqə sərgilədi ki, Rusiya 2025-ci ildə Qarabağdan gedəcək, rusiyalı həmkarı da buna qol çəkib. Üstəgəl, Rusiya Ukrayna cəbhəsində yorulub: çoxlu qan itirib, sanksiyalar amansızdır, ölkə iqtisadiyyatı can verir, qarşı tərəf də xeyli heydən düşüb, amma yardım səngimir. Və belə vaxtda Ərdoğan Putinə haqlı olaraq xatırladı ki, Türkiyə NATO ölkəsi olsa da, Rusiya ilə dostluq edir, sanksiyalara və koalisiyaya qoşulmur, birgə Zəngəzur layihəmiz var, bundan milyardlar qazana bilərik, sizə Xankəndi və ətraf zonada hərbi mövcudluğunuz lazımdır mı?

İkinci səbəb yaranmış şəraitdir. Moskva üçün ssenari gözlənilməz şəkildə dəyişdi: Putinin “Valday” klubunda dediyi kimi, Ermənistan rəhbərliyinin Qarabağı Azərbaycan torpağı kimi tanıması, Almatı Bəyannaməsinə istinad

etməsi, bu haqda bəyanaat imza atması regionda reallıqları 180 dərəcə tərsinə çevirdi. Artıq Əsgəran, Ağdərə, Şuşa istiqamətlərində rus postları yığışdırılıb, Putin də təsdiqlədi ki, onların statusu dəyişib. İndi ən pis halda Xankəndidə bizim polislə birgə patrul xidməti göstərə bilərlər. Ona da çox uzun zaman ehtiyac olmayacaq. Ermənilər bizimlə danışır, miqrasiya işinə başlayıb. Üstəlik, ərazilərə Ordumuz nəzarət edir. Artıq Xankəndidə yerləşəcək ki, bununla da rus hərbiçilərinin fəaliyyət dairəsi kiçildi. Ardınca da bölgəni tərk etməli olacaqlar. Deputat Konstantin Zatulın da ötən həftə anons etdi ki, sülhməramlılar Qarabağdan çıxırlar.

Həmçinin oktyabrın 9-dan Qırğızıstanda başlanan KTMT təlimlərində Ermənistan iştirak etmir. İrəvan addım-addım “Putin NATO”-sunu tərk etməyə hazırlaşır. Gümrüdəki 102-ci rus hərbi bazasını çıxarmaq da Paşinyan administrasiyasının prioritet hədəflərindən biridir. Buna müvəffəq olmaq erməni tərəfi üçün asan deyil, amma bu yola çıxıblar. Beləliklə, Rusiyanın Cənubi Qafqazda təsirlərinin azalması tendensiyası müşahidə olunur. Yeni rus çəkməsi bölgəni tamamilə tərk edə bilər. “Rusiya sülhməramlı kontingentinin mövcudluğu na ehtiyac var və gələcəkdə eynilə ehtiyac olacaq”. Bu barədə “RBK”-ya **Rusiyanın xarici işlər nazirinin**

müavini Mixail Qaluzin bildirib. Onun sözlərinə görə, bu, “Qarabağın orada qalan sakinlərinin özlərini rahat hiss etməsi üçün” lazımdır. “Qarabağdan gedənlərdən kimlərsə müəyyən mərhələdə qayıtmaq qərarına gələ biləcəyi istisna deyil. Sülhməramlıların mövcudluğu onlar üçün əlavə rahatlıq amili olacaq”, - deyə o bildirib. Sülhməramlıların gələcəkdə bölgədə qalması məsələsi Moskva və Bakı arasında müzakirə və həll olunacaq, deyən Qaluzin sülhməramlıların Bakı və Xankəndi arasında əlaqələri də həyata keçirdiyini qeyd edib. “Qarabağın gələcək inkişafı ilə bağlı çox mürəkkəb məsələlər kompleksi də Qarabağ ermənilərinin nümayəndələri və Azərbaycan hakimiyyəti arasında Rusiya sülhməramlılarının yardımı ilə həll olunur”, - deyə nazir müavini bildirib.

Analitik Elxan Şahinoğlunun sözlərinə görə, rusların Qarabağdakı məntəqələrinin mənası qalmayıb: “Ermənilərin özü üçün də Rusiya hərbi kontingentinin Qarabağda varlığının mənası qalmayıb. Rusiya hərbi məntəqələrini bağladıqdan sonra bölgəni tərk etməsi xəbərini də yayacaq. Bu, Azərbaycanın Qarabağın tamamını nəzarətə götürməsindən sonra növbəti uğuru olacaq, sadəcə, bir sual məni düşündürür: Rusiya hərbi kontingenti Xocalıda qərarlı salar-

Yaşar Gülər: “Daimi sülhün bərqərar olması üçün yeni imkan açılıb”

“Biz Azərbaycan Ordusunun ərazi bütövlüyünü qorumaq üçün atdığı qanuni addımları dəstəkləyirik”. APA-nın İstanbul müxbirinin verdiyi xəbərə görə, bu barədə Türkiyənin milli müdafiə naziri Yaşar Gülər bildirib.

O qeyd edib ki, indi Azərbaycanla Ermənistan arasında daimi sülhün bərqərar olması üçün yeni imkan açılıb:

“Biz Ermənistandan bunu dərk edərək hərəkət etməsini gözləyirik. Ümid edirik ki, regionun sabitliyi və rifahı üçün hərtərəfli normallaşma mümkün qədər tez əldə olunacaq”.

Şahin Mustafayev Mişustinin müavini ilə Şimal-Cənub dəhlizini müzakirə edib

Baş nazirin müavini Şahin Mustafayev Rusiya hökuməti sədrinin birinci müavini Andrey Belousovla görüşüb

Nazirlər Kabinetindən APA-ya verilən xəbərə görə, oktyabrın 9-da Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin müavini Şahin Mustafayev ölkəmizdə işgüzar səfərdə olan Rusiya Federasiyası hökuməti sədrinin birinci müavini Andrey Belousovla görüşüb.

Görüşdə nəqliyyat-logistika sektorunda əməkdaşlığın perspektivləri, o cümlədən Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizi layihəsinin icrası və gəmiqayıma sahəsində kooperasiya məsələləri müzakirə edilib.

kən hansı məntiqə rus sərkərdələrinin heykəllərini torpağımızda yerləşdirib? Axı Rusiya hərbi kontingenti Xocalıdan çıxdıqdan sonra rus sərkərdəsi Aleksandr Nevskinin və digərlərinin heykəlləri oradan götürüləcək. Yaxşı olardı ki, həmin heykəlləri özləri ilə aparsın-

lar. Yəqin Moskvanın ilk kərdələrinin heykəllərini torpağımızda yerləşdirib? Axı Rusiya hərbi kontingenti Xocalıdan çıxdıqdan sonra rus sərkərdəsi Aleksandr Nevskinin və digərlərinin heykəlləri oradan götürüləcək. Yaxşı olardı ki, həmin heykəlləri özləri ilə aparsın-

□ **Emil SALAMOĞLU,**
“Yeni Müsavat”

Hüququn qol gücü

Zamin Hacı
 zaminhaci@gmail.com

"Məkkəyə gedən dəvə hacı olmaz"

(Azərbaycan ata sözü)

Əlbəttə, fələstinli Mahmud Abbasın erməni katoliklərlə qucaqlaşmasını çox da müzakirə etmək lazım deyil. O cümlədən İran-Ermənistan qaradaşlığını. Niyə? Çünki bunlar hamısı əsl islam deyildir. İsraildə dinc insanları qıran, girovları güllələyən, meyitlər üzərində bağırışan yoldaşlar da həmçinin.

Bəs əsl islam haradadır? Hörmətli şeyximizin idarəsində. Əlimdə imkan olsa uca şeyximizi bütün dünya müsəlmanlarının papası elan edərdim. Vallah, ciddi sözümdür. Dünya tarixində beləncik dinc müsəlman görünməmişdir. Şübhə eləyəne "Şaurma" restoranının dustaq imamı qənim olsun.

Bir də, deyəsən, müsəlmançılıq Ermənistanda geniş yayılıb, xəbərimiz olmayıb. Çünki bu saat erməni kanalları İsraildə öldürülən yəhudilərə görə toy-bayram edən tiplərlə dolub-daşır. Deyirlər niyə İsrail Azərbaycanla dostdur, ona bu bəla da azdır. Başqa planetdən gələn olsa, məsələn araşdırmasa elə zənn edərmənilər kütləvi müsəlman olubdur, hətta bəlkə HƏMAS-ın üzvləridir. Allah eləməsin, təbii ki. Bu dəqiqə bölgəmizdə sülh yəlləri əsir, Zeynəb xanımın repertuarındakı "Kür, Araz, Ararat, Gözəldir bu heyat, Qardaş olub Hayastan, Azərbaycan!" şarkısını oxumağa təzə manis gəzirik. İnşallah. Hətta təsəvvür elə, Vardanyanın vəkili Arzu Qazıyeva onun həbsdən apelyasiya şikayəti vermişdir! Dəhşətdir. Arzu xanım risk edirmi? Yox. Biz demokratik sistemik. O, apelyasiya verib, hakim Habil müəllim də rədd edib.

Qanunların şiddətlənməsinin daha bir bariz nümunəsi teleradio şurasının "Space" kanalını cərimə eləməsidir. Deyir niyə "Amaci" serialını təzədən vermirsüz... Zarafat edirəm, telekanal qərībā bir hadisə üstündə cəzalanıb: sən demə, onun aparıcılarından biri polis şübhəli şəxs qismində saxladığı şəxsi efridə cinayətkar adlandırmışdır!

Fantastikadır. Şair demişkən, çeşmi-gıryanımdan qanlı sular axır bu saat. A kişilər, siz bu günlərin qədrini bilin. Vaxt var idi bizim telekanallarda adamları nəinki şübhəli şəxs qismində saxlananda, hətta anadan olmamış cinayətkar elan edərdilər. Bir tip var idi, efrində daim qara halqa olurdu, kimi istəsə onun içində göstərirdi. Respublikanın, yalan olmasın, yarısını cinayətkar, yarısını ekstremist, yarısını vətən xaini, yarısını quldur elan eləmişdi (yarı deyərək dörd yərə böldüm, Misir müəllimin tələbəsiyəm). İndi isə təqsirsizlik prezumpsiyası fontan vurur. Bir daha yazıram: heyretəmizdir. Bəlkə də haqqında əsrlərdir danışılan məhkəmə-hüquq islahatları artıq başlamışdır, bizə xəbər vermirlər ki, sevindiyimizdən partlamaya düşüb ölürük.

Bayaq "vermirsüz" yazdım, mənası var. Çünki "Space"-in o aparıcısı hansı dildə danışır, başa düşmək çətindir. Məsələn, "bala" sözünü "balı" kimi deyir. "Şəbəkə" yerinə "şəbədə" deyir. Özü də vaxtilə dələduzluq maddəsiylə tutulmuşdu, lakin indi millətə əxlaq dersi keçir. Başqa kim keçsin?

Nəsə, sarsaq mövzulara çox ilisməyək, qayıdaq hüquq alilişməsinə. Növbəti fakt: bir nəfər vəzifəli şəxsi yol polisində tabe olmadığı üçün tutub cərimələyiblər. 50 manat. Böyük rəqəmdir. "Toyota"sını satsa verə bilməz.

Ancaq əsas bu deyil, əlbəttə. Əsas adamın vəzifəsidir. Sən demə, yoldaş Qol Güleşi Federasiyasının prezidenti imiş. Daha bir inanılmaz, qəndonduran halıdır.

Buyurun. Məhkəmələrimiz demək istəyir ki, bizim üçün qol gücü əsas deyil. Lap istəyirsən boks federasiyasında müdir ol, qanunu pozsan 50 manat cərimə edirik. Sənin qolunu qanunlarımızın gücüylə qatlayıb masaya vurarıq. Hüququn aliliyi sayəsində çənəyə yumruq dəyər, nokauta düşsənsən.

Yaradılmış şəraitə görə əlaqədar orqanlara təşəkkür edirik.

Azərbaycanın Qarabağ üzərində öz suverenliyini tam bərpa etməsi ilə Güney Qafqaz çox həssas və tarixi bir dönəmə girib. Lakin həm də tarixi şans anlamına gələn bu dövrdə öz qonşuları ilə sülh müqaviləsi imzalamaq üçün Ermənistanla kimsə yalvarmayacaq. Çünki buna ən çox elə onun özünün ehtiyacı var. İran ərazisindən keçəcək alternativ Zəngəzur yolunun təməlinin qoyulması bu xüsusda İrəvana növbəti təsirli signal olmalıdır. Olacaqmı?

"Ermənistan poliqona çevrilmək istəmirsə..." - Bakı İrəvana son dəfə barışıq əlini uzatdı

Bölgədə təhlükəsiz mövcudluğun tək yolu bu: qonşularla çəkişmə içində olmaqdan vaz keçib regiona integrasiyaya başlamaq, nəinki xarici güclərin savaş meydanı olmaq...

Ermənistanla bu qəbildən başqa bir signalı və ya xəbərdarlığı Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Gürcüstana son səfəri zamanı Tiflisdən göndərib.

Sitat: "Cənubi Qafqazda sülhü tam bərqərar etməyin artıq vaxtı çatıb. Biz Gürcüstanla ölkələrimizin ərazi bütövlüyü və suverenliyini daim dəstəkləmişik. Ərazi bütövlüyünün pozulması qəbul ediləməzdir. Bu baxımdan Azərbaycanın mövqeyi birmənalıdır. Əgər Azərbaycan və Ermənistan arasında sülh sazişi bağlansa, Cənubi Qafqazda yeni bir siyasi vəziyyət yaranacaq. Bölgə ölkələri əməkdaşlığa üçtərəfli formatda başlaya bilərlər. İndi məqam gəlib çatıb. Bu şans əldən vermək böyük səhv olar".

Azərbaycan lideri beləcə, bu dəfə Tiflisdən İrəvana səslənib ki, tələssin və axırıncı şansı doğru-düzgün dəyərləndirsin, tarixi səhvə yol verməsin.

Bundan da aydın mesaj, bundan da ədalətli çağırış? Görəsən, İrəvan daha nə qədər öz xalqının taleyini bölgədən uzaq məkrli güclərin, özəlliklə Fransanın dövlət maraqlarına qurban verəcək? Başqa nə baş verməlidir ki, Ermənistan, nəhayət, daşı etəyindən töksün, sülh oyunbazlığından, "çəhrayı arzularda"la, xəyallarla yaşamaqdan əl çəksin və iki əsas qonşusu - Azərbaycan və Türkiyə ilə sülh anlaşması yönündə real addımlar atsın?

Bunun üçün əlbəttə ki, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü hətta Qranada bəyannaməsi şəklində tanımaq da

yetərli deyil. Vacibdir ki, Nikol Paşinyan öz mövqeyini ikitərəfli sülh sənədində imzası ilə təsdiqləsin. Yeni Azərbaycan Prezidentinin təbircə desək, Paşinyan "A"-dan sonra mütləq "B" söyləməlidir. Barışıqın, əməkdaşlığın, təhlükəsizliyin başqa etibarlı yolu yox. Ən əsası, belə fürsət bir daha yaranmaya bilər...

"Əslində qondarma "dqr"-in buraxılması Ermənistan baş naziri Nikol Paşinyanın qələbəsidir".

Bu barədə **"Nysuvik"** jurnalı yazıb.

Nəşr haqlı olaraq qeyd edib ki, "dqr hökuməti" 30 il ərzində siyasi problem və regional integrasiya üçün maneə olub: "Rusiya ilə Ermənistan arasında uzun müddətdir mövcud olan müttəfiqliyə baxmayaraq, Moskva eyni vaxtda Qarabağdan Ermənistan və Azərbaycana təzyiq vasitəsi kimi istifadə edirdi. İrəvan və ya Bakı Rusiya siyasətindən çox uzaqlaşdıqda Moskva regiona hərbi dəstəyi artırmaq və ya azaltmaqla hədələyirdi".

Nəşrə görə, N.Paşinyan "vəziyyəti dərk edərək", Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü, o cümlədən Qarabağın Azərbaycan torpağı olmasını tanıyıb.

"Nysuvik" hesab edir ki, N.Paşinyan Ermənistanı münəfişdən uzaq tutmağın və ölkənin müstəqilliyinin qorunub saxlanması üçün vacibliyini anlayıb: "Uzun sürən münəfişin sonunda Ermənistanın bütün qonşuları ilə sülh münasibətləri quracağı gözlənilir. Belə

sülh İrəvana Bakı və Ankara ilə əməkdaşlığı gücləndirməyə imkan verəcək ki, bu da Ermənistanın Qərbi integrasiyasına kömək edə bilər".

Bununla belə, Ermənistan rəhbərliyi anlamalıdır ki, Qarabağ məsələsi artıq bitib. Ərazi iddiaları, "miatsum" mövzusu qapanıb. Ancaq Ermənistanda birçə azərbaycanlının qalmamasına rəğmən, rəsmi Bakı yenə böyük humanistlik göstərərək, Qarabağdan getmiş ermənilərin qayıdaraq ölkəmizin qayda-qanunları çərçivəsində əvvəlki yerlərində qalıb yaşamasına etiraz etmir. Əlbəttə ki, böyük sülh naminə. İki xalq arasında düşmənçilik səhifəsini çevirmək naminə.

Halbuki rəsmi İrəvan da böyük sülh və tarixi ədalət naminə eyni mövqeyi qərbi azərbaycanlılara münasibətdə bəyan etməyə borcludur. Biz bunu gözləyirik. Əfsus ki, əvəzində cırdan və kasıb Ermənistanın Fransa başda olmaqla, bəzi xarici güclərin fitnəsinə uyaraq və böyük paralar xərcləyərək hücum ordusu qurmaq istəyini müşahidə etməkdəyik. O zaman bədənə də gərək hazır olsun.

"Biz Azərbaycan dövlətinin çox aydın xəttinin şahidi olmağdayıq. Azərbaycan Qarabağın erməni əhalisinə qarşı hər hansı qisas cəhdini istisna edir. Həm də ona görə ki, ona Ermənistanla təzə müharibə lazım deyil. Azərbaycan Ermənistanla müharibə aparmır. O, sadəcə, öz qanuni, beynəlxalq səviyyədə tanınmış ərazilərinin yiyəsi olmaq və Ermənistanın da

xeyrinə olacaq nəqliyyat əlaqələri təmin etməklə istəyir".

"Yeni Müsavat" xəbər verir ki, bunu Minval.az-a **rusiyalı siyasi analitik və tarixçi Dmitri Çernişevski** bildirib.

Onun sözlərinə görə, regionda sülhün bərqərar olması Azərbaycan üçün son dərəcə vacibdir: "Bu, Azərbaycan üçün olduqca faydalıdır. Azərbaycan ən uğurlu postsovet ölkələrindən biridir. O, strateji yollarda müstəsna mövqe tutan və neftə malik olmaqla, hansısa ingilis futbol klublarına pul xərcləməyib, yalnız ordusuna, ölkənin inkişafına sərmayə qoyub".

Azərbaycanın müharibə apara-apara da öz inkişafında böyük uğurlar əldə etdiyinə diqqət çəkən tarixçi-analitik vurğulayıb ki, əgər müharibə olmasaydı, Azərbaycanın hansı nailiyyətləri olacağını təsəvvür etmək çətin deyil. "Ona görə də Bakı regionda sülhün bərqərar olmasında son dərəcə maraqlıdır. Onun dinc yanaşı yaşamaqda, Ermənistanla normal münasibətlərdə, qonşuları ilə çəkişməyən, əksinə, onlarla əməkdaşlıq edən Ermənistan rəhbərliyində çox böyük marağı var", - ekspert əlavə edib.

Beləcə, kapitulyant ölkə üçün bundan sonra bölgədə təhlükəsiz və rifah içində var olmağın tək bir yolu qalıb - qonşularla çəkişmə içində olmaqdan vaz keçib regiona integrasiyaya başlamaq, nəinki uzaq məkrli güclərin poliqonuna çevrilmək...

□ **Siyasət şöbəsi, "Yeni Müsavat"**

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev İspaniyanın Qranada şəhərində keçirilən görüşdə bəlli səbəblərə görə imtina etdikdən sonra avropalı liderlər növbəli şəkildə Bakıya zəng etməyə başlayıblar. Əvvəlcə Almaniya kansleri Olaf Şolts, daha sonra isə Avropa İttifaqı Şurasının Prezidenti Şarl Mişel Azərbaycanın dövlət başçısına telefon açaraq bir sıra aktual mövzuları müzakirə etdilər.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 8 kəndinin hələ də Ermənistanın işğalı altında qaldığını cənab Mişelin diqqətinə çatdırmaqla Nikol Paşinyanın "Azərbaycanın 86,6 min kv.km-lik ərazisini tanıyıraq" - bəyanatının və imzaladığı sənədə etibar etmədiyini diplomatik şəkildə bəyan etmiş oldu. Bu və ya digər mövzuda yaranmış çoxsaylı suallarla bağlı təhlükəsizlik üzrə ekspert İlham İsmayıl "Yeni Müsavat"a maraqlı fikirlər söyləyib.

- İlham bəy, ötən həftəsonu Avropa İttifaqı Şurasının Prezidenti Şarl Mişel Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevi və Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyanı oktyabrın son həftəsində Brüsseldə görüşə dəvət edib. Necə bilirsiniz, görüş baş tutacaqmı?

- Görüşün baş tutması çox realdır. Qranada görüşündən haqlı imtinadan sonra Azərbaycanın Avropa İttifaqının təklifindən imtina etməsi beynəlxalq ictimaiyyətdə yanlış təsəvvür yarada bilər. Görüşün vaxtı dəqiqləşdikdən sonra Azərbaycan müsbət münasibətini bildirməlidir. Qeyd edək ki, rəsmilərimiz də belə bir formata etiraz etməyəcəklərini artıq bəyan ediblər.

- Prezidentin köməkçisi Hikmət Hacıyev keçən həftə bəyan edib ki, Bakı üçlü formatda - söhbət Əliyev-Paşinyan-Mişel görüşündən gedir - danışıqlara etiraz etmir. Bəs Avropa Parlamentinin 5 oktyabr tarixdə ölkəmiz əleyhinə qəbul etdiyi son qərarlı və tənqidatçı qətnamə necə olsun? Bu, Brüsselin neytral vasitəçi imicini zədələlmirmi? Sizcə, Şarl Mişel yaranmış xoşagəlməz durumu necə düzəldəcək?

- 5 oktyabr qətnaməsindən əvvəllər də Avropa Parlamenti bu və digər səbəbləri bəhanə edərək Azərbaycana qarşı qərəzli mövqe nümayiş etdirib. Hüquqi öhdəliyi olmayan bu qətnamə yalnız münasibət nümayişidir və Azərbaycanın dövlət maraqlarını həyata keçirilməsinə heç bir maneə yarada bilməz. Brüsselin "neytral imici" isə yalnız bizi münasibətdə deyil, digər məsələlərə də mövqe bildirərəkən ikili standartlara yol verdiyinə görə çoxdan zədələnib, sadəcə, başqa formatlar ondan da yaxşı olmadığı üçün Brüssel hələ də prioritet kimi qəbul olunur. Şarl Mişelin Azərbaycanın lokal anti-terror əməliyyatından sonra verdiyi açıqlamaları heç də birmənalı qəbul oluna bilməz.

Onun "Rusiya erməni xalqını satdı" ifadəsi prosesin tərəfi olaraq, həm də bizi ittiham edir. Amma hesab edirəm ki, Azərbaycan Prezidenti ilə telefon danışığı zamanı İlham Əliyevin ona beynəlxalq hüquq normalarını xatırlatması və Azərbaycanın da məhz bu hüquqa əsaslandığını, eyni zamanda səkkiz anklav kəndin azad edilməsinin şərt olduğunu bir daha yada salması yalnız Şarl Mişelə deyil, həm də Avropa Parlamentinə tutarlı cavabdır.

- Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev isə 3+3 formatında (Azərbaycan-Gürcüstan-Ermənistan və Türkiyə-Rusiya-İran) görüşlərin tezliklə keçiriləcəyini elan edib. Bu barədə İlham Əliyev oktyabrın 6-da İranın yol və şəhərsalma naziri, Azərbaycanla İran arasında iqtisadi, ticarət və humanitar sahələrdə əməkdaşlıq üzrə Dövlət Komissiyasının İran tərəfdən həmsədri Mehrrad Bəzrpaşi qəbul edərkən deyib. Prezident vurğulayıb ki, regional məsələlərin region ölkələrinin iştirakı ilə həll edilməsi vacibdir. Məlumdur ki, Avropa Birliyi, Fransa, Almaniya regiondan çox uzaqdır. Bundan əlavə, Türkiyə lideri "dördlü format" (Azərbaycan-Türkiyə-Ermənistan-Rusiya) təklif edib. O zaman hansı format sonucda "həyata vəsiqə" qazanacaq? Yeri gəlmişkən, 3+3 əməkdaşlıq formatının təşəbbüskarı məhz İlham Əliyevdir. O da məlumdur ki, Gürcüstan ona qoşulmağa həvəs göstərmir, çünki işğacı Rusiya ilə bir masa arxasında oturmaq istəmir. Bəs o halda Gürcüstan necə yola gətiriləcək?

- Gürcüstanın son illərdə apardığı siyasətə, yəni Rusiya ilə münasibətləri yumşaltma xəttinə əsaslanaraq, ola bilsin ki, 3+3 formatı perspektivdə baş tutsun. Türkiyə Prezidentinin Cənubi Qafqaz siyasətində iki alternativ təkliflə çıxış etməsi tərəflərə göstərir ki, etiraz edənlər elə zənn etməsinlər ki, başqa variant yoxdur. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Gürcüstana son səfərində bu format ətrafında müzakirələrin aparıldığı istisna edilmir. Bilirsiniz ki, Ərdəhanın "dördlü format" təklifi məhz 3+3 formatından imtina edən Gürcüstana bir mesajdır ki, bölgədə əməkdaşlıq etməkdən vaz keçmək sonunda Gürcüstana xeyir gətirməyəcək. Eyni zamanda Zəngəzur dəhlizinin alternativini kimi yolun İran ərazisindən çəkilməsi ilə bağlı Ərdəhanın tək-

"Fransa vasitəçi rolunu artıq tamam itirib" - müsahibə

İlham İsmayıl: "Araz üzərində körpünün təməlqoyma mərasimi də Ermənistana mesajdır ki, inadlı mövqe yalnız Ermənistana zərər gətirəcək"

"Türkiyə Prezidentinin Cənubi Qafqaz siyasətində iki alternativ təkliflə çıxış etməsi tərəflərə göstərir ki, etiraz edənlər elə zənn etməsinlər ki, başqa variant yoxdur"

lifi və artıq bu istiqamətdə Azərbaycanla İran arasında niyyət protokolunun imzalanması, Araz üzərində körpünün təməlqoyma mərasimi də Ermənistana mesajdır ki, inadlı mövqe yalnız Ermənistanla zərər gətirəcək. Bu təklif həm də Rusiya üçün də bir mesajdır ki, Avropaya quru yolu bağlandığı bir vaxtda Zəngəzur məsələsində aktiv mövqe nümayiş etdirməməsi sonda onun maraqlarına uyğun olmayacaqdır.

- Maraqlıdır ki, məhz həmin hadisədən bir gün sonra - oktyabrın 7-də Şarl Mişel İlham Əliyevə zəng edib. Prezidentin Mətbuat Xidmətinin yaydığı məlumata görə, telefon söhbəti əsnasında regional məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb. Dövlətimizin başçısı qeyd edib ki, Qranadada Azərbaycanın iştirakı olmadan Azərbaycan adının dördtərəfli bəyana daxil edilməsi düzgün yanaşma deyil. İlham Əliyev həmçinin Fransanın

məlum mövqeyinə görə Azərbaycanın Qranadadakı görüşdə iştirak etmədiyini bildirib. Dövlətimizin başçısı xüsusilə vurğulayıb ki, Fransanın Ermənistanla silah verməsi sülhə deyil, yeni qarşıdurmaya xidmət edən yanaşmadır və əgər regionda hər hansı yeni qarşıdurma baş verərsə, bunun səbəbkarı məhz Fransa olacaq. İlham Əliyev eyni zamanda Avropa Parlamenti tərəfindən ksenofob və şovinist yanaşma əsasında qəbul edilmiş anti-Azərbaycan xarakterli bəyanatın, orada səsləndirilən fikirlərin qəbul edilməz olduğunu diqqətə çatdırıb, bunun regionda sülhün və sabitliyin təmin olunmasına xidmət etmədiyini bildirib. Şarl Mişel öz növbəsində Avropa İttifaqının Ermənistan-Azərbaycan münasibətlərinin normallaşması istiqamətində söylədiyi davam etdirməyə hazır olduğunu bildirib. Bəs bu sözlər nə vaxt nəticə verəcək? Ümumiyyətlə, Bakı-İrəvan sülh

anlaşması üçün ən səmərəli format hansıdır? Bəlkə hər mənada neytral Gürcüstan?

- Hələ 44 günlük müharibə bitəndən sonra Brüssel və Moskva formatlarının real nəticələrə gətirib çıxarmadığını qeyd edərək, qlobal güclərin vasitəçiliyinin ziddiyyətli xarakterini vurğulayaraq ən yaxşı formatın Tiflis, hətta Qırmızı körpü olduğunu bildirmişdik. Azərbaycan Prezidenti Gürcüstana səfəri zamanı Tiflisin uyğun məkan olduğunu bir daha vurğuladı və bu formatın bölgədə qalıcı sabitliyə və iqtisadi inkişafa səbəb olacağını qeyd etdi. Hesab edirəm ki, bu formatda əldə olunan sülh qlobal güclərin bölgədə maraqları uğrunda apardığı qarşıdurmanı da səngidə bilər. Brüssel görüşündə belə bir formata razılıq əldə olunsaydı, sülh müqaviləsinin imzalanmasına maneə qalmayacağı ortada olacaq və indiyədək vasitəçiliyi təsir imkanı kimi dəyərləndirən qlobal

güclər könülsüz də olsa, razılaşmalı olacaqlar.

- "Bu gün bir neçə ölkə, eyni zamanda bəzi beynəlxalq təşkilatlar Ermənistan və Azərbaycan arasında gedən normallaşma prosesində öz dəstəyini göstərməyə çalışır. Biz bunu alqışlayırıq. Əgər bu, birtərəfli və qərəzli deyilsə, əlbəttə, biz istənilən vasitəçiliyi və yardımı qəbul edirik. Ancaq mənim fikrimcə, bu sahədə ən düzgün seçim həm tarixi əlaqələri, həm də coğrafi faktorunu nəzərə alaraq, əlbəttə ki, Gürcüstan ola bilər". Bu fikri Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev oktyabrın 8-də Tiflisdə Gürcüstanın baş naziri İrakli Qaribaşvili ilə mətbuata bəyanatında deyib. Gürcüstanın bu məsələdə mümkün vasitəçilik imkanlarını ortaya qoyduğuna görə Qaribaşviliyə minnətdarlığını bildirən dövlətimizin başçısı ardınca qeyd edib: "Hesab edirəm ki, biz buna hazır olan ölkə kimi Ermənistanla da eyni yanaşmanı gözleməliyik. Əgər Ermənistan tərəfindən də razılıq olarsa, dərhal bizim aidiyyəti qurumların rəhbərləri Gürcüstana həm ikitərəfli, həm də üçtərəfli görüşə gələ bilərlər". Gürcüstan formatı reallaşdırmı? Ermənistan, nəhayət, "daşı otayından tökülsün", uzaq Fransadan əl çəkib, ağla, haqqa gələcəkmi?

- Göründüyü kimi, Azərbaycan bu formata hazırdır, hətta təşəbbüskar tərəf kimi çıxış edir. Amma müstəqil siyasəti olmayan, Qərb və Rusiya arasında reveranslar edən Ermənistanın məsələyə eyni cür yanaşmasını gözlemək çətin məsələdir. Yalnız Qərb bu formata razılıq verdiyi halda - belə bir razılığın Brüsseldə ola biləcəyi real görünür - Ermənistanla təsir edə bilər və Paşinyanın da buna razılıq verməsi tamamilə mümkündür. Fransanın bu istiqamətdə İrəvana təsir edəcəyi hazırkı situasiyada inandırıcı görünür. Fransa vasitəçi rolunu artıq tamam itirib, deyə bilərik.

□ **Elsad PAŞASOY,**
"Yeni Müsavat"

Oktabrın 7-də terrorçu HƏMAS qruplaşmasının İsrail ərazisinə qəfil hücumu ilə tərəflər arasında başlanan hərbi əməliyyatlar davam edir. Tezliklə İsrailin HƏMAS-a qarşı quru əməliyyatlarına başlaması gözlənilir. Hər iki tərəfdən itkilərin sayı 1200-ü keçib.

"The Guardian" yazır ki, münaqişə dünya iqtisadiyyatına təsirlərini göstərməyə başlayıb: neft, qızıl bahalaşdı. Dolların məzənnəsi də möhkəmlənib: geosiyasi gərginlik və vəziyyətin inkişafı üçün etibarlı proqnozların olmaması şəraitində investorlar qiymətli metallar və ABŞ valyutası kimi "təhlükəsiz" aktivlərə investisiya qoymağa üstünlük verirlər.

Bu arada, İsrailin dövlət bankı şəkele dəstək məqsədilə 30 milyard dollar satış elan edib. Çünki ölkədə hərbi əməliyyatların başlanmasından sonra milli valyutanın məzənnəsi səkkiz ilin ən aşağı səviyyəsinə düşüb.

Müşahidəçilərin yekdil rəyinə görə, 1973-cü ilin oktyabrından bu yana İsrail ilə Fələstin arasında hələ bu geniş miqyasda hərbi toqquşma baş verməmişdi. Və bir çox ekspertlər münaqişə davam edəcəyi və genişlənəcəyi təqdirdə dünya xammal bazarlarında, xüsusilə neft bazarında qiymətlərin daha kəskin bahalaşacağı qəneətinəndir.

Qeyd edək ki, artıq həftənin ilk günü dünya bazarında qızıl və neftin bahalaşması ilə başlayıb. Londonun "ICE Futures" əmtəə birjasında Brent markalı neftin dekabr fyuçerslərinin qiyməti 5,2 faiz artaraq pik həddində bir barel üçün 88,99 dollara satılıb. Daha sonra qiymətlər korrekte olunaraq 86-87 dollar civarında sabitləşib.

Beləliklə, neft qiymətləri ötən həftənin itkilərinin bir hissəsini bərpa edib: ötən həftə Brent markalı neft 11,3 faiz ucuzlaşmışdı ki, bu da qiymətlərin cari ilin martından bəri ən əhəmiyyətli azalması idi.

Ötən həftə ərzində Azərbaycan nefti - "Azeri Light"-in (CIF) 1 barelinin orta qiyməti 94,616 dollara bərabər olub ki, bu da əvvəlki həftənin orta qiyməti ilə müqayisədə 5,97 dollar və ya 5,94 faiz azdır.

Hazırda bütün bazar iştirakçıları maraqlandıran əsas sual budur ki, İsrail və HƏMAS arasındakı müharibə neft qiymətlərinə necə təsir edəcək? Tarixi təcrübə göstərir ki, Yaxın Şərqdəki müharibələr neft qiymətlərinə kəskin artırıcı təsir göstərir. 1973-cü ildə Ərəb-İsrail müharibəsi dövründə neft dəfələrlə bahalaşdı, üstəlik, əsas ixracatçılar bazara məhsul çıxışını dayandırdılar. 1990-cı ildə Fars körfəzindəki müharibə neft qiymətlərini 240 faiz,

İsrail-HƏMAS davası nefti bahalaşdırır - ekspert şərh

İlham Şaban: "Belə münaqişələrin bazara təsiri adətən qısamüddətli olur"

2003-cü ildə İraqdakı müharibə 45 faiz, 2011-ci ildə Liviyadakı müharibə isə 40 faiz bahalaşdırdı. Lakin az sonra qiymətlər yenidən əvvəlki məcrasına qayıtdı.

"Bloomberg" ekspertlərinə görə, indiki münaqişəni 1973-cü ildəki ilə müqayisə etmək mümkün deyil. Əvvəla, ona görə ki, 1973-cü ildə müharibə Ərəb dövlətləri ilə İsrail arasında idi. Nəticədə bölgənin neft ixracatçıları müharibəyə cəlb olundu və dünya bazarına tədarüklər kəskin azaldı. İndi isə hərbi əməliyyatlar bilavasitə İsrail ilə HƏMAS arasında gedir, neft ixracatçıları olan bölgə dövlətlərinin heç biri münaqişəyə cəlb olunmayıb. Bu şəraitdə Səudiyyə Ərəbistanı və BƏƏ ehtiyat imkanları ilə qiymətlərin kəskin artımının qarşısının alınmasında iştirak edə bilirlər. Nəzərə alaraq lazımdır ki, Səudiyyə Ərəbistanı münaqişə başlanan ərzində 2024-cü ilin əvvəlində qiymətlər kəskin bahalaşacağı təqdirdə bazara əlavə həcmilər çıxarmaqla bağlı ABŞ-la razılığa gəlmişdi. Bununla bağlı məlumatı "The Wall Street Journal" qəzeti yaymışdı. Həmin yazıda o da qeyd olunurdu ki, Ər-Riyad neft ixracatını artırmaqdan əlavə, İsrail dövlətini tanımaq öhdəliyi də götürüb. Bütün bunların müqabilində isə

ABŞ-dan təhlükəsizliyin təmini, müdafiə və sülhməramlı nüvə proqramına dəstək, həmçinin silah tədarükləri üçün yaşıl işıq alınmalıdır.

"The Wall Street Journal" yazır ki, amerikalı rəsmilər Səudiyyə Ərəbistanına yüksək yanacaq qiymətləri fonunda Ağ Evin onunla əməkdaşlıq üçün Konqresdən razılıq almasının daha çətin olacağını bildirdilər. Buna görə də Vaşinqtonun bazara xammal istehsalı və tədarükünün artırılmasına, qiymətlərin yüksəlməməsinə ehtiyacı var. Səudiyyə rəsmiləri istehsalla bağlı istənilən qərarın bazar şərtlərindən təsirlənəcəyini qeyd ediblər: Ər-Riyad qiymətlər kəskin bahalaşdı dünyada inflyasiyanı yenidən sürətləndirəcək. İsraili dövlət kimi tanıması ən azı yaxın bir neçə il ərzində qeyri-mümkün hala gələcək. Digər tərəfdən, əgər HƏMAS-ın hücumunda İranın iş-

tirakı təsdiqlənərsə, bu amil ABŞ, Avropa və İsrailin Tehranla qarşı bu və ya digər addımlar atmasına səbəb olacaq. Belə şəraitdə Səudiyyə Ərəbistanının İranla münasibətləri normalaşdırmaq üçün başladığı dialoqun davam etdirilməsi də çətinliklərlə üzləşəcək.

İranın HƏMAS-a İsrailə hücum üçün dəstək verdiyi təsdiqlənərsə, bu, neft bazarına da mənfi təsir edəcək. Son vaxtlar ABŞ qiymət artımının qarşısını almaq üçün İranın neft ixracatını artırmasına göz yumurdu. Tehran bundan istifadə edərək ixracatı iki dəfəyə yaxın artırırmışdı. Bu artımdan əldə edilən gəlirlərin HƏMAS-ın təminatı üçün sərf edildiyinin aşkarlanması ABŞ-ın İran neftinin bazara yolunu yenidən kəskin şəkildə məhdudlaşdırması labüd olacaq. Digər tərəfdən, Tehranın terror qruplaşmasına dəstəyinin sübutu İsrailin ona qarşı lokal da olsa hərbi əməliyyatlara başlamasına gətirib çıxara, bu isə Hörmüz boğazından bazara neft daşınmasının dayanması ilə nəticələnə bilər. Üstəlik, İran regionda ABŞ-ın müttəfiqləri olan neft ixracatçıları haqqında neft ixracatçılarına zərər də endirə bilər: vaxtilə Səudiyyə Ərəbistanının neft obyektlərinə təşkil edilən hücumlar kimi.

Yaxın Şərqdən neft ixracatının azalması, yaxud dayanması fonunda bazara məhsul tədarükünü artırmaq imkanları Venesuela, Rusiya və ABŞ-dadır. Venesuela artıq gündəlik ixracatı 800 min barelə qədər artırmaqla yanaşı, Yaxın Şərqdəki ixracatın artımının davam edərək, 2024-cü ilin əvvəlinə 1 milyon barelə çatdırılması nəzərdə tutulur.

Qiymətlərin yüksək olması fonunda Ukraynadakı işğalçı müharibənin maliyyələşdirilməsi problemi yaşayan Rusiyanın da hasilat və ixracat artıraraq mümkün qədər çox qazanc əldə etməyə çalışacağı realdır.

ABŞ-ın şist neft hasilatçıları da qısa müddətdə hasilat və ixracat artırmaq imkanları mövcuddur. Bundan əlavə, ekspertlərə görə, bazarda ciddi çatışmazlıq yaranarsa, ABŞ öz strateji ehtiyatlarından bazara əlavə həcmilər buraxmaq imkanındadır. Ötən ilki bahalaşma zamanı ehtiyatlardan istifadə olunan həcmilər böyük ölçüdə artıq bərpa edilib.

Bütün bunları nəzərə alan əksər ekspertlər hesab edirlər Yaxın Şərqdəki indiki münaqişə neftin qiymətini müəyyən qədər bahalaşdırsa da, 1973-cü il səviyyəsinə qədər yüksəltməyi mümkün deyil.

Enerji məsələləri üzrə ekspert İlham Şabanın sözləri

lərinə görə, son onilliklərin təcrübəsi göstərir ki, Yaxın Şərqdəki hərbi münaqişələrin neft bazarına təsirləri qısamüddətli olur: "Oktyabrın 7-dən başlanan HƏMAS-İsrail münaqişəsi nəticəsində bu gün (oktyabrın 10-da - red.) səhər hərraclarında neftin dekabr fyuçerslərinin qiyməti qısa müddətə 89 dollara qədər yüksəldi, daha sonra yenidən aşağı düşərək 86 dollar ətrafında hərəkət etməyə başladı. Bu münaqişədə əsas təhlükə kimi İranın HƏMAS-a real dəstək verməsinin isbatlanması, İsrail və ABŞ-ın ona qarşı addımlar kimi Hörmüz boğazından neft tankerlərinin keçidinin qarşısını alması, yaxud onların sayını məhdudlaşdırmaqları qeyd olunurdu. Lakin münaqişənin başlanmasından ötən müddətdə məlum oldu ki, İran hər nə qədər siyasi bəyanatlarla HƏMAS-ı dəstəkləsə də, bu, praktik müstəviyə keçmir. Yeni Tehran İsrailə qarşı açıq hərbi güc tətbiqi niyyətində deyil. Bu amil bazarda qiymətlərin stabilizəməsinə səbəb olur".

Mütəxəssis deyir ki, hətta Yaxın Şərqdə münaqişə başlanmasaydı belə, 2023-cü ilin dördüncü rübünün sonlarına doğru neft qiymətlərinin bahalaşması baş verəcəkdi: "OPEK+ ölkələri hasilatın əlavə artırılmasına getmək niyyətində deyillər. Bu halda neftə artan tələbat bazarlarda qiymət artımına səbəb olacaq. Çünki qarşıdan enerjiyə, istiliyə tələbatın artdığı qış gəlir. Tələbatın artması fonunda təklifin onu dəstəkləməməsi qiymətləri artırır. Lakin hələlik iqlim şərtləri tələbatın kəskin artmasına səbəb olmur: Avropa da daxil olmaqla, Şimal yarımkürəsində hava mülayim keçir. Bu baxımdan, indiki bazarlarda iqlim şərtlərinə bağlı ciddi volatillik gözlənilən deyil. Növbəti həftələrdə bazara hansı amillərin təsirinə daha güclü olacağını isə indidən proqnozlaşdırmaq doğru olmazdı".

Onu da bildirək ki, oktyabrın 12-də OPEK+ ölkələri nazirləri videoformatda gələn ilin mart ayı üçün hasilat planlarını müzakirə edəcəklər. Analitik mərkəzlər qərarın əvvəlcədən nəzərdə tutulduğu kimi, marta gündəlik hasilatın 400 min barel artırılması olacağını proqnozlaşdırırlar.

□ Dünya SAKİT, "Yeni Müsavat"

Bu həftə Azərbaycan Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti (ŞKTC) günləri keçiriləcək. Musavat.com mötəbər qaynaqlara istinadən bildirir ki, bununla bağlı iki ölkə arasında müvafiq anlaşma əldə edilib. Bu münasibətlə Kipr Türk Dövlətinin rəhbərləri tarixdə ilk dəfə Azərbaycana gələcək.

Gələn heyət mötəbərdir və Kipr (Kıbrıs) Türk Dövlətinin rəhbərliyini əhatə edir. Qaynaqlarımıza görə, heyətdə KTD (ŞKTR) prezidenti Ersin Tatar, xarici işlər naziri Tahsin Ertuğruloğlu və digər yüksək rütbəli dövlət adamları da var.

Bir daha xatırladaq ki, belə bir hadisə Azərbaycan tarixində ilkdir. Bəlli olduğu kimi, Kipr Türk Cümhuriyyəti dünya tərəfindən tanınmayan bir ölkə, türk yurdu. Yalnız qardaş Türkiyə onun müstəqilliyini tanıyır.

"Azərbaycan bu sırada ikinci ola bilərmə" sualına cavab vermədən öncə dövlətimizin bu istiqamətdə konkret addımlar atdığını görmək mümkündür. Belə ki, ŞKTC günlərindən başqa, Bakı-Lefkoşa birbaşa təyyarə xəttinin açılması gözlənilir.

Bəllidir ki, Qarabağdakı separatçı ermənilərin varlığı və orada qondarma rejim yaratması ucbatından Azərbaycan Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətini (KTD) tanıya, yaxud da ona ən müxtəlif platformalarda açıq dəstək verə bilmirdi. Yaxud da birbaşa təyyarə reysi açaraq, turizm sahəsində əməkdaşlıq edə bilmirdi. Çünki Yunanıstan dərhal Azərbaycanı şantaj edir və ərazimizdəki qondarma rejimi dövlət kimi tanıyacağı ilə təhdid edirdi. İndi Qarabağ məsələsi həll olunduğu, qondarma rejim isə "cəhənnəmə getdiyi" üçün Azərbaycan manevr etmədən "Yavru Vatan"la birbaşa əlaqə qura bilər.

Yada salaq ki, yunan Kipri və Yunanıstan Ermənistanla illərdir isti əlaqələrə malikdir. Üçlük birgə hərbi təlimlər də keçirib. Yunan Kipri Azərbaycanın Qarabağda son antiterror tədbirlərini pisləyib, ermənilərin könüllü köçünü "etnik təmizləmə" adlandırır. Yunanıstan isə Azərbaycan qazının tədarükçüsü olan azsaylı Avropa ölkələrindən (Yunanıstan, Avstriya, Macarıstan, Rumıniya və İtaliya) olduğu üçün çox sərt reaksiya verə bilməyib.

Onu da qeyd etmək ki, gələn ay İstanbulda Türk Dövlətləri Təşkilatının

Azərbaycan Şimali Kipri tanımağın bir addımlığında - gələn ay...

ŞKTC-ni tanımaq yolundakı maneələrdən ən ciddi aradan qalxıb

(TDT) yubiley sammiti keçiriləcək. ŞKTC isə TDT-də müşahidəçi statusuna malikdir. Qarşıdakı sammitdə Kipr Türk Dövlətinin digər türk dövlətləri tərəfindən tanınma qərarı verilə bilərmi?

Siyasi şərhçi Əli Orucov bildirdi ki, Ermənistan-Azərbaycan münasibətlərinin mövcud olduğu dövrlərdə də Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti ilə rəsmi Bakının əlaqələri xeyli vaxtdır mövcuddur. Cümhuriyyətin Bakıda nümayəndəliyi fəaliyyət göstərir: "Lakin Dağlıq Qarabağ məsələsinə görə Bakının ŞKTC müstəqilliyinin tanınmasına ehtiyatla yanaşması məlumdur. Çünki Yunanıstanın və Avropa İttifaqının bu addıma göstərəcəyi reaksiya bizim ziyanınıza olardı və tələyüklü Qarabağ probleminin həllini çətinləşdirirdi. Bundan başqa, Türkiyənin özü ŞKTC-nin müstəqilliyini tanımamışdı. Artıq Türkiyə müstəqilliyi tanıyır. Həmçinin 44 günlük müharibədən və ötən ay Qarabağın erməni separatçı rejiminin çöküşündən sonra yeni reallıqlar yaranıb. Türkiyənin bölgədə və dünyada nüfuzu, təsir imkanları artmaqdadır, TDT bir qurum kimi təşəkkül dövründədir. Bütün bunlar daha çevik və müstəqil xarici siyasət yürüdülməsini stimullaşdırır. Ona görə Lefkoşa ilə əlaqələrin genişləndirilməsinə ciddi maneələr qalmır. Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti

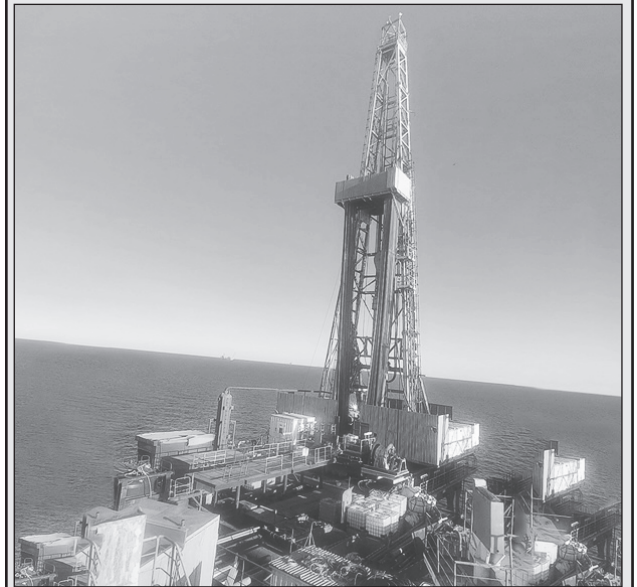
ilə mədəni əlaqələrin genişlənməsini diplomatik tanınmaya gedən yolun başlanğıcı hesab etmək olar. İndiyədək Azərbaycana "yavru Vatan"dan belə yüksək tərkibdə nümayəndə gəlməyib. Məncə, mədəniyyət günlərinin keçirilməsi yüksək rəsmi şəxslərin Bakıya səfəri və yüksək səviyyəli təmasları üçün bir vasitədir. Azərbaycan ŞKTC-nin müstəqilliyini tanıyarsa, digər türk dövlətləri də analoji addımı ata bilər. Bu səfərdəki heyətə ŞKTC-nin prezidenti Ersin Tatarın rəhbərlik etməsi heç şübhəsiz ki, münasibətlərin yeni mərhələyə qədəm qoyulması baxımından çox ciddi hadisədir. Doğrudur, Avropa İttifaqının üzvü olan Kiprin yunan kəsimi buna sərt təpki göstərəcək, Azərbaycanla münasibətlərin Qərblə gərgin olduğu indiki dövrdə əlavə narazılıqlar yaradacaq, lakin bu kipiqli türk qardaşlarımıza Azərbaycanın geniş dəstəyinə mane olmamalıdır".

Azad Vətən Partiyasının sədri Akif Nağı isə bildirdi ki, Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin müstəqilliyinin tanınması uzun müddət gündəmdə olub.

Azərbaycan tərəfi uzun illər bu addımı ona görə atmayıb ki, Azərbaycanın Qarabağ ərazisində qondarma separatçı rejim mövcud olub: "Azərbaycanın mövqeyini Türkiyə və Şimali Kiprdəki dostlarımız da həmişə an-

layışla qarşılayıblar. Amma indi vəziyyət dəyişib, Qarabağda Azərbaycanın suverenliyi bərpa olunub, Ermənistan Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü birmənalı şəkildə tanıdığını bəyan edib. Belə bir şəraitdə artıq vaxtı çatır ki, biz Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin müstəqilliyinin tanınması ilə bağlı konkret addımlar ataq. Bununla bağlı işlər gedir. Türk Dövlətləri Təşkilatının son toplantısını iki məsələ gündəmdə idi. Onlardan biri Türkmənistanın tam səlahiyyətli şəkildə quruma üzv olması, digəri isə Şimali Kipr Respublikasının üzv olması idi. Lakin məsələ həmin toplantıda təxirə salındı. Çünki müəyyən detalları dəqiqləşdirməyə ehtiyac var idi. Amma növbəti toplantıda Şimali Kipr TDT-yə üzv qəbul olacaq. Azərbaycan bu məsələdə təşəbbüskar kimi çıxış edib. ŞKTC-nin əksər rəhbərliyinin Azərbaycana gəlməsi və Şimali Kipr günlərinin keçirilməsi də hesab edirəm ki, tanınma ilə bağlı hazırlıq işlərinə xidmət edir. Prezident Ərdoğan həтта artıq bəyan edib ki, Şimali Kipr yox, Kipr dövləti adlandırılmalıdır. Yəqin ki, TDT üzvü olan dövlətlərin hər birinin Şimali Kiprin müstəqilliyini tanımaq barədə qərarları olacaq. Sonra isə TDT-nin ümumi qərarı olacaq. Buna ciddi həzrlıq işlərinin getdiyini düşünürəm. Mümkündür ki, TDT-nin növbəti toplantı-

SOCAR AQŞ daha bir mürəkkəb qazma layihəsini uğurla başa çatdırdı

SOCAR AQŞ mürəkkəb layihələrdən biri olan, eləcə də SOCAR-ın tarixində Günəşli yatağında ilk dəfə 8 saylı platformadan yan lülə quyusu qazılıb.

Yan lülə quyusu Fasilə lay dəstəsinə uğurla qazılaraq sifarişçi SOCAR-ın "Azneft" İstehsalat Birliyinə təhvil verilib.

Quyuda 6 5/8" istismar kəməri daxilində istiqamətləndirici qoyularaq, iki kəmərdən pəncərə kəsilərək yan lülə 2985 metr dərinliyə uğurla qazılmışdır. Qazma əməliyyatları yerinə yetirilərkən real zamanda təzyiqlərə, layların dəyişməsinə və quyu istiqamətinə nəzarət olunub.

Quyuyə layihə dərinliyinə qazıldıqdan sonra 4 1/2" istismar quyruq kəməri xüsusi asqı avadanlığı vasitəsilə uğurla endirilib.

Udulumaya meyilli layların mövcudluğunu nəzərə alaraq SOCAR AQŞ bu quyuda ilk dəfə olaraq yeni texnologiyalardan istifadə etməklə istismar quyruq kəmərinə sementləyib. İstismar quyruq kəməri quyuyağız avadanlıqla birgə plana uyğun olaraq kipliyə sınaqdan keçirilmiş, sifarişçi tərəfindən təyin edilmiş hədəflər üzrə obyekt tam açılmış və quyu yüksək debitlə istismara verilib.

SOCAR AQŞ-nin Baş direktoru Samir Mollayev qeyd edib: "Yan lülə quyularının qazılması uzun illər istismarda olan bir çox quyunun debitini artırmaq üçün olduqca önəmlidir. Belə ki, Günəşli yatağında 300-dən çox quyularının qazılması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu, ölkənin neft hasilatının uzunömürlüliyünün təmin edilməsinə, quyuların daha məhsuldar olmasına, eləcə də qazma işlərinin səmərəliliyinin artırılmasına xidmət edəcəkdir".

Quyunun layihələndirməsində və qazılmasında vahid komanda kimi iştirak edən, əməliyyatların keyfiyyətlə və düzgün qaydada yerinə yetirilməsində SOCAR-ın "Azneft" İstehsalat Birliyinin rolu böyük olub.

Quyunun qazılması zamanı əməliyyatlar sağlamlıq, təhlükəsizlik və ətraf mühitin mühafizəsi tələblərinə uyğun aparılıb. Hazırda quyuda mənimləmə işləri uğurla davam etdirilir.

SOCAR AQŞ haqqında:

SOCAR AQŞ 2007-ci ildə Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (SOCAR), Nobel Energy və Abşeron Qazma MMC (AQŞ) tərəfindən təsis edilmiş kompleks qazma və quyu xidmətlərinin idarə edilməsi şirkətidir.

Şirkət qabaqcıl qazma texnologiyalarını və yeni idarəetmə üsullarını tətbiq etməklə neft və qaz quyularının qazılması sənayesində çoxillik təcrübəyə malikdir. SOCAR AQŞ ölkənin qazma sənayesində innovativ yanaşmalar tətbiq edən lider şirkət olub, təhlükəsiz və etibarlı həllər təqdim edən uğurlu fəaliyyət təcrübəsinə malikdir.

SOCAR AQŞ 2009-cu ildən Beynəlxalq Qazma Podratçıları Assosiasiyasının (IADC) üzvüdür və bütün tətbiq olunan beynəlxalq standartlara tam uyğun fəaliyyət göstərir.

Daha ətraflı: <https://www.socar-aqs.com/az/>

sında Şimali Kipr Türk gəlinin dediyi kimi, Kipr Cümhuriyyətinin müstəqil Cümhuriyyəti adlandırılmasının tanınması ilə bağlı bilər".

qərar qəbul olunacaq. Həttə ad bundan sonra Ərdo-

□ Etibar SEYİDAĞA,
"Yeni Məsəvi"

Dünyada qaynar ocaqların sayı azalmağa əvəzinə artır. İndi də İsrail-HƏMAS (Fələstin) davası qızıqıb. Daha dəqiqi, köhnə, sönmüş ocaq təzədən və daha təhlükəli şəkildə alovlanıb və ya alovlandırılıb. Niyə məhz indi - 50 ildən sonra? Bu savaş ən çox hansı dairələrin, ölkələrin marağındadır? İranın, Rusiyanın, yoxsa ABŞ-ın? Başqa regionlara sıçraya bilirmi?

Belə fikir var ki, İsrail İrana da zərbə endirəcək. Bu və digər ehtimallarda Azərbaycanın yanaşması necə olmalı? Çünki bir tərəfdə strateji müttəfiqimiz İsrail, o biri tərəfdə ərəb-islam dünyası, üzv olduğumuz İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı, üçüncü yandan da "hər addımımızı izləyən" İran. Bakı seçim qarşısında qala bilirmi?

Diqqətçəkəndir ki, Azərbaycan-İsrail parlament dostluq qrupu, ayrı-ayrı deputatlar İsraili dəstəkləyən mövqe sərgiləyərsə də, Azərbaycan XİN balanslı mövqe ortaya qoyub.

Azərbaycan-İsrail parlamentlərarası əlaqələr üzrə işçi qrupunun İsrailə qarşı genişmiqyaslı hücumlarla bağlı bəyanatını təqdim edirik: "Qəzza sektorunun ərazisindən İsrailə qarşı baş vermiş, mülki obyektləri, yaşayış məntəqələrini və şəxsləri qəsdən hədəf alan raket zərbələri ilə müşayiət edilən hücumları qətiyyətlə pisləyirik.

Azərbaycan-İsrail parlamentlərarası əlaqələr üzrə işçi qrupu bu amansız hücumlarda həyatlarını itirmiş şəxslərin ailələri və yaxınlarına öz başsağlığını bildirir, yaralananlara isə şəfa diləyir.

Bu çətin zamanda İsrail xalqının yanındaıq".

İşçi qrupunun üzvü Jale Əhmədova həm də ayrıca öz Facebook səhifəsində bu statusu paylaşdı: "İsrailə qarşı həyata keçirilən hücumları, mülki əhalinin amansızcasına qətlə yetirilməsini, mülki obyektlərin, yaşayış məntəqələrinin qəsdən hədəfə alınmasını kəskin şəkildə pisləyirəm.

Həyatlarını itirmiş şəxslərin doğmalarına böyük kədər hissi ilə başsağlığı verir, yaralıları Tanrıdan şefalər diləyirəm. Qardaş İsrail xalqının yanındaıq!"

"Biz İsrail-Fələstin münaqişəsi zonasında mülki şəxslərə qarşı zorakılığı pisləyirik".

Bu barədə Azərbaycan XİN "X" hesabında bildirib. "Həm İsraildə, həm də Qəzza zolağında çoxsaylı mülki şəxslər arasında faciəvi şəkildə həlak olanlara görə başsağlığı veririk. Biz vəziyyətin təcili olaraq deeskalasiyasına çağırırıq", - paylaşımında deyilir.

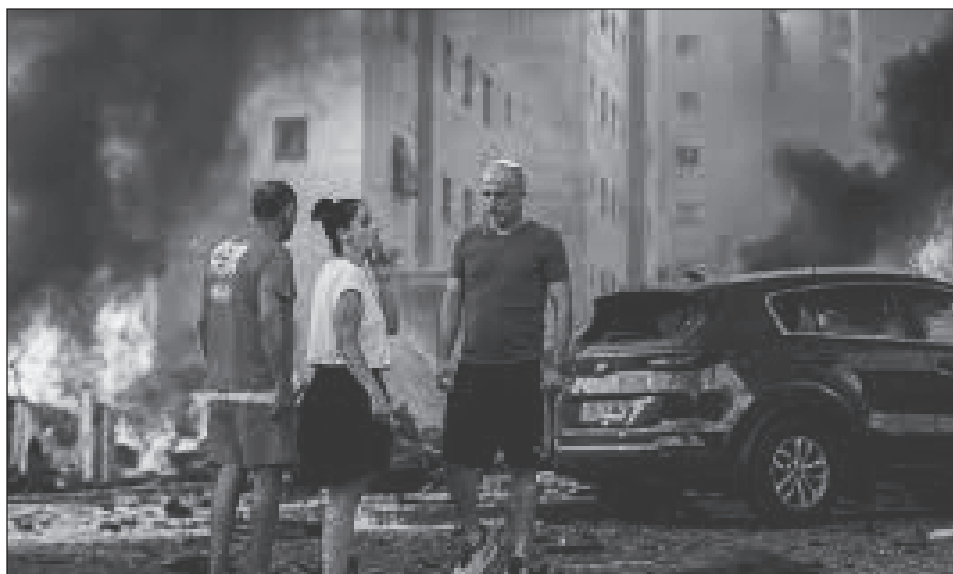
Nəhayət, dünyanın diqqəti Ukraynadan Yaxın Şərqəmi yönəlir? "Erməni mə-

50 il sonra qızıqan dava: İsrail-HƏMAS savaşının qalibi kim olacaq - rəylər

Tofiq Zülfüqarov: "Böyük bir böhranın görüntüləri mövcuddur"

Kənan Rövsənoğlu: "İsrail İrana zərbə endirmək istəyir, ancaq..."

Elxan Şahinoğlu: "HƏMAS qruplaşmasının İsrailə hücumu Ərdoğanı da çətin vəziyyətə salıb"

sələsi"nə təsiri. İsrail ABŞ-dan hərbi kömək istəyib. Vaşinqton müsbət cavab verib. Bu, Ukraynaya köməyi zəiflədə bilirmi?

Azərbaycan Türkiyə ilə eyni mövqe sərgiləməlidir, yoxsa?

Sabiq xarici işlər naziri Tofiq Zülfüqarov dünyanın diqqətinin Ukraynadan Yaxın Şərqə yönəlməsi barədə yaranan suala belə cavab verdi: "Bəli, belə bir tendensiya mövcuddur. Çünki baş verən hadisələrin qısa müddətdə bitməsinə və təkrar o zonaya bağlanması ehtimal etmərəm. Əminəm ki, Yaxın Şərqdə bir çox ölkələrin baş verən hadisələrin fonunda hansısa bir hərbi əməliyyatlar keçirməsi mümkündür. Bunun hansı formada olacağını söyləmək bir qədər çətinidir. Azından Livan, Suriya nümunələrini göstərə bilərik. Burada İranın hər hansı bir formada proseslərdə iştirakı ilə əlaqədar İsrailin bu ölkəyə qarşı hansısa bir addımlar atması, hərbi əməliyyatlar həyata keçirməsi mümkündür. Hər halda, böyük bir böhranın görüntüləri mövcuddur".

Sabiq nazir İsrail tərəfin ABŞ-dan istədiyi hərbi köməyin Ukrayna cəbhəsinə mümkün təsirləri barədə də danışdı: "Ukrayna müharibəsinə bu dəstək təbii ki, təsir göstərə bilərdi. Amma bilirsiniz ki, hazırda Ukrayna barədə fikirlər fərqlidir. Ukrayna tərəfi daha böyük miqdarda yardım istəyir. Amma biz görürük ki,

Qərb dövlətləri başda Amerika olmaqla, Ukraynanın istədiyi miqdarda dəstək verməkdə hazırlıqlı görünür. Burada bu problem də var. Amma diqqət etsək, İsrailə daha böyük, effektiv köməyin olması məndə şübhə yaratmır. Çünki bu ənənəvi olan bir münasibətdir. Burada da kömək daha çox onunla bağlı ola bilər ki, proseslərin içində İran bu və ya digər şəkildə iştirakçıdır. Biz başa düşürük ki, Amerikanın hərbi infrastrukturunu Körfəz dövlətlərində yerləşir. Əgər İrana qarşı hansısa addımlar atılacaqsa, onda Körfəz ölkələri də burada iştirak edəcək. Bir daha deyirəm ki, böyük böhranın cizgiləri var. Bu proses sona qədər davam edəcək, ya yox, bu artıq sual altındadır".

Müəhibimiz Azərbaycan və Türkiyənin mövqelərində ciddi dəyişiklik görmür: "Ümumiyyətlə, terror hücumlarını həm Türkiyəyə, həm də Azərbaycan pisləyir. Burada da belədir. Mülki insanlara qarşı edilən terror təbii ki, qəbul edilməzdir, istər bu, İsrail tərəfindən, istərsə də onun düşmənləri tərəfindən olsun, bu birmənalı şəkildə belədir. Yeni siyasi baxımdan bu məsələdə mövqe eynidir. BMT-nin qətnamələri var. Bu qətnamələrin icrası barədə müəyyən danışıqlar prosesi olub. Beynəlxalq ictimaiyyət hansı mövqedədirsə, biz də o mövqedəyik, həmçinin Türkiyəyə də. Bir sözlə, hər iki qarşıdaş ölkə terror aktlarını bir-

qarşı olan ölkələrin də təbii ki, maraqlarına cavab verir. Başqa regionlara sıçramaq ehtimalı demək olar ki, yoxdur. Əksinə, bu daha ciddi problemə səbəb ola bilər. İsrail İrana zərbə endirmək istəyir, ancaq bunun indi baş verəcəyini demək olmaz. Çünki indi İsrail üçün prioritet Fələstindəki qruplardır, ikinci cəbhə nəyə lazımdır? Azərbaycan İsrailə müttəfiq olsa da, Fələstin dövlətinin yaradılmasını dəstəkləyir və BMT-nin Fələstin münaqişəsi barədə qərarlarına istinad edir. Bu da ən sağlam yanaşmadır. Söhbət təkə İrandan getmir, Türkiyə və Azərbaycanın dost və müttəfiq ərəb, müsəlman ölkələri var. Bakı zorakılığa qarşı olduğunu bəyan edib, diplomatik kanallar vasitəsilə hərbi eskalasiyanı pisləyib. Bu qədər kifayətdir. Əlbəttə, İsrail-HƏMAS toqquşması davam etsə, bu, diqqəti Ukraynadan, yeri gəlmişkən, həm də Azərbaycandan - Cənubi Qafqazdan yayındıracaq. Ancaq bunun üçün müharibənin uzunmüddətli olması lazımdır. İstənilən halda son müharibə diqqəti yenidən Yaxın Şərqə cəlb edir. Ukraynaya müəyyən mənada diqqət azalacaq. Dediym ki, Azərbaycan bu məsələdə hansısa ölkə və ya qrupun deyil, beynəlxalq hüquq, beynəlxalq ictimaiyyətin qərarlarına istinad edir. Bütün mütərəqqi dünya da bu yoldadır. Ən sağlamı da budur".

"Atlas" Araşdırmalar Mərkəzinin rəhbəri Elxan Şahinoğlu Ərdoğanın da çətin duruma düşdüyünü qeyd etdi: "Tehran Azərbaycan-İsrail hərbi əməkdaşlığından narahatlığını gizlətmirdi. Tehran HƏMAS vasitəsilə Azərbaycana tərəfdar olan dövlətə zərbələr endirib. Rəsmi Bakı bu və digər formada İsrailə hücumu pisləyəcək. İsrail HƏMAS qruplaşmasının silahlandırılmasından şübhəli bildiyi İran mövqelərinə zərbələr endirəcək. Bundan sonra Tehran İsrailin Cənubi Qafqazdakı varlığına qarşı daha sərt açıqlamalar verəcək. Bu açıqlamalar rəsmi Bakının

İsrailə tərəfdarlıq siyasətinə təsir etməyəcək. Bu halda İranda Azərbaycan əleyhinə təbliğat güclənəcək. Türkiyə üçün də çətinidir. Ankara HƏMAS qruplaşması ilə təmasda olub, bu təşkilatın liderləri dəfələrlə Türkiyədə səfərlərdə olub və cümhurbaşqanı Rəcəb Tayyib Ərdoğanla fikir mübadiləsi aparıblar. Ancaq HƏMAS qruplaşmasının İsrailə hücumu Ərdoğanı da çətin vəziyyətə salıb. Türkiyə Cümhurbaşqanı Fələstinin müstəqillik ideyasını dəstəkləsə də, HƏMAS qruplaşmasının İsrailə hücumuna haqq qazandıra bilməz. Digər tərəfdən, Ankara son vaxtlar İsrailə münasibətlərin normallaşması siyasətinə üstünlük verirdi, baş nazir Benyamin Netanyahu Türkiyəyə səfəri nəzərdə tutulurdu. Ankara İsrailə yaxınlaşarkən bu ölkənin Azərbaycana hərbi dəstəyi amilini də hesaba qatırdı".

Mərkəz rəhbəri İrana da zərbə endiriləcəyini düşündür: "İsrail İranla yanaşı, Suriyaya da zərbə endirəcək. Çünki hər iki ölkə HƏMAS-ın İsrailə terror hücumunu dəstəkləyib. Dəstəkləmək bir tərəfə qalsın, İran HƏMAS-a maliyyə və silahlı yardım da göndərib. Çünki dronlar, raketlər var ki, İran istehsalıdır. Hətta HƏMAS liderləri son hücumdan sonra cənub qonşumuza minnətdarlıqlarını da ifadə ediblər. Bu da ondan xəbər verir ki, işin içərisində İran da var. İsrail İrandakı mərkəzləri vuracaq və münasibətlər daha da gərginləşəcək. Günəy Azərbaycandakı soydaşlarımıza qarşı təxribatçı açıqlamaların miqyası da artacaq. Çünki İranda görürlər ki, Azərbaycan tərəfi İsrailə qarşı olan bu terror hücumunu pisləyib. Halbuki ölkə daxili İsrailə qarşı bu hücumu sevinirlər. "İsrailə ölüm" şüarları səsləndirilir. Bu baxımdan, Cənubi Qafqaza bu proseslərin mütləq mənada təsirləri də olacaq. Onu da deyim ki, son günlərdə sanki İran-Azərbaycan münasibətlərində bir normallaşma mərhələsinə qədəm qoyulub. Amma indi Yaxın Şərqdə baş verənlərin fonunda cənub qonşumuzdan ölkəmizə qarşı radikal qüvvələr tərəfindən təxribatçı açıqlamalar verilə bilər. Yəni də İsrail mövzusu qabardılacaq. Halbuki bu ölkə ilə münasibətlər qurmaq Azərbaycanın müstəsna hüququdur. Qəzza bölgəsini bombalamalar artsa, yəqin ki, Türkiyə tərəfindən də İsraili qınayan açıqlamalar olacaq. Bu da bizim maraqlara cavab vermir. Çünki biz Türkiyə ilə İsrail arasında münasibətlərin normallaşmasını istəyirik. İndiki şərtlər daxilində də bu mümkünsüz görünür".

□ **Cavansir ABBASLI,**
"Yeni Məsəvat"

Azərbaycanın Qarabağda qanunsuz hərbi birləşmələrə qarşı uğurlu antiterror əməliyyatından sonra Qərb ölkələrindən Ermənistanə dəstək bəyanatlarının ardı-arası kəsilmir. Üstəlik, öz suveren ərazisindəki separatçı hərbi birləşmələrə qarşı əməliyyat keçirən Azərbaycanın ünvanına şər-böhtan ara vermir, ölkəmizə qarşı sanksiyaların tətbiqinə dair müxtəlif çevrələrdən çağırışlar səsləndirilir.

Qarabağdan gedən erməniləri əlində bayraq edərək bütün mümkün mənbələrdən yardım dilənən Ermənistanə Avropa ölkələri və strukturlarından kiçik-həcmli dəstək paketləri elan edilir. Məsələn, Avropa Komissiyası Ermənistanı "məcburi köçkünlərə" 10,3 milyon avro yardım ayırıb.

Ötən həftəsonu Avropa Komissiyasının (Avropa İttifaqının icra orqanı) sədri Şarl Mişel isə Avropa İttifaqının 2021-ci ildən Ermənistanə vəd etdiyi 2 milyard avronu xatırlayıb. O, Qranadada keçirilən Avropa siyasi ictimaiyyətinin sammiti çərçivəsində bildirib ki, Avropa İttifaqı Ermənistan üçün 2 milyard avroluq investisiya paketinin reallaşdırılmasını gecikdirməməlidir. Mişel xatırladı ki, Aİ iki il əvvəl Ermənistanə sözügedən investisiya paketini vəd edib: "Bu vədin yerinə yetirilməsini gecikdirmək olmaz, çünki Azərbaycanın hərbi əməliyyatının (! - red.) nəticələrini aradan qaldırmaq üçün Ermənistanın dəstəyə ehtiyacı var və orada çoxlu qaçqınlar yerləşib".

Avropa İttifaqı Şurasının rəhbəri həmçinin deyib ki, Brüssel "Azərbaycanın Qarabağda hərbi güc tətbiq etmək qərarından şok olub".

Qeyd edək ki, 2021-ci ildə Avropa İttifaqı Ermənistanə 2,6 milyard avro, Gürcüstana 2,3 milyard avro, Azərbaycana isə 150 milyon avro həcmində investisiya dəstəyi ayrılacağını elan edib. Avropa İttifaqının bu proqramı açıqlanarkən Avropa rəsmiləri yaxın gələcəkdə Ermənistan hökumətinin prioritetləri çərçivəsində İrəvanla irimiqyaslı iqtisadi və investisiya layihələri üzərində işləyəcəklərini bəyan etmişdilər. Açıqlamalardan aydın olurdu ki, ayrılan 2,6 milyard avronun 1,6 milyard avrosu 5 proqram istiqaməti üzrə layihələrin həyata keçirilməsinə yönəldiləcək: demokratiyanın gücləndirilməsi, iqtisadiyyatın təşviqi, kiçik və orta biznesin inkişafı, enerji, infrastruktur sahələr və s.

Verilən açıqlamalarda Avropa Komissiyasının yeni proqramlar vasitəsilə 44 günlük müharibədən zərərçəkmiş regionların bərpasına, vaksinlərin çatdırılması və peyvənd sertifikatlarının tanınması da daxil ol-

Aİ-dən növbəti riyakarlıq - bəs Azərbaycana vəd etdiyi 2 milyard?

Paşinyan Mişelin sözündən bərk-bərk yapışılıb...

maqla, koronavirusla mübarizəyə dəstək verəcəyi də qeyd olunurdu.

Ermənistan Avropa İttifaqından alacağı vəsaitlərin mühüm hissəsini Azərbaycanla sərhəd bölgələrə, xüsusilə də Zəngəzur dəhlizinin keçəcəyi Sünük vilayətinə sərf etmək niyyətindədir. Bu barədə 2 il əvvəl də açıqlamalar verilib. Erməni ekspertlər Avropanın bölgəyə gelişi ilə Azərbaycanın Zəngəzur dəhlizi layihəsinin tamamilə aradan qalxacağını proqnozlaşdırırdılar. Muxalifət isə baş nazir Nikol Paşinyanın uğur kimi qiymətləndirdiyi Aİ dəstək paketinin böyük hissəsinin yardım deyil, kredit olacağını və bunun Ermənistanın xarici dövlət borcunu artıracağını bildirməklə ona qarşı çıxdılar.

Avropa İttifaqının Cənubi Qafqaz ölkələrinə münasibətdə sərgilədiyi ikili münasibət, 30 ilə yaxın Ermənistan işğalı dövründə ərazilərinin daşı-daş üstündə qalmayan Azərbaycana çox cüzi vəsait ayrılması rəsmi Bakının etirazına səbəb oldu. Bu, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən də kəskin tənqid olunub. Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Televiziyasına müsahibəsində Avropa İttifaqının Cənubi Qafqaz ölkələrinə fərqli yanaşmasından narazı qaldığını açıq şəkildə bəyan edib: **"Azərbaycana gəldikdə, 150 milyon avro rəqəmi səsləndirildi, amma konkret bizə deyilmədi bu, nə rəqəmdir və nə vaxt veriləcək, verilməyəcək, bunun şərtləri nədir? Əlbəttə, mən hesab edirəm ki, bu, ədalətsiz mövqedir. Çünki Azərbaycan Cənubi**

Qafqazın ən böyük ölkəsidir həm ərazisi, həm əhalisi, həm də potensialı baxımından. Bu günə qədər Cənubi Qafqaz ölkələrinə belə böyük məbləğdə vəsait verilmirdi. Yəni bu, onu göstərir ki, bu vəsait məhz müharibədən sonra verilir. Yəni bu vəsaitin verilməsinin səbəbi müharibədir. Əks təqdirdə, 30 il bundan əvvəl verəydilər, niyə məhz indi verirlər? Əgər belədirsə, onda müharibədən ən çox əziyyət çəkən ölkə Azərbaycanıdır. Azərbaycana bu vəsait verilməlidir".

Prezident qeyd edib ki, 10 min kvadratkilometr ərazi tamamilə dağıdılıb, erməni vandalları tərəfindən məhv edilib. 100 minlərlə mina döşənilib və bütün binalar, tarixi binalar, bütün infrastruktur məhv edilib. **"Amma pulu verirlər Ermənistanə. Ermənistanda bir dağıntı var? Yoxdur. Mina döşəmişik orada? Yox. Bu qədər işğaldan əziyyət çəkən ölkə olub? Yox. Əlbəttə bu, ədalətsizdir. Bu məsələ ilə də bağlı əlbəttə, fikir mübadiləsi oldu. Cavab elə oldu ki, Azərbaycana elə bil ki, vəsait lazım deyil. Birincisi, bizə heç kim təklif etməyib, bizə təklif edin, mən deyərəm, bizə lazımdır, yoxsa yox. Amma bizə heç kim təklif etmədiyi halda deyirlər ki, Azərbaycana vəsait lazım deyil. Bəs azad edilmiş torpaqları biz bərpa edəsi deyilik? Milyardlarla dollar vəsait lazımdır, o, göydən düşür? Azərbaycan şəffaf bir ölkədir. Maliyyə resursları da bəllidir. Bəli, biz özümüzü təmin edən ölkəyik. Amma əgər bizə də Ermənistan kimi qrant olaraq vəsait verilsə, biz heç vaxt imtina etmərik".**

Prezidentin açıqlamalarından sonra Avropa İttifaqı təmsilçilərinin Bakıya bir neçə səfəri baş tutub. 2022-ci ilin fevralında Avropa İttifaqının (Aİ) genişlənmə və qonşuluq üzrə komissarı Oliver Varhelyi iqtisadi sərmayə planı çərçivəsində Azərbaycana 2 milyard avroluq maliyyə paketinin ayrıldığını açıqlayıb: **"Başlamağa hazır olan bir çox əla investisiya layihələri var. Biz üzərində işləmək üçün bir sıra digər layihələri də müəyyən etdik. Beynəlxalq maliyyə institutları ilə biz Azərbaycanın iqtisadi inkişafını yeni səviyyəyə çatdırmaq və artım üçün real imkanlar yaratmaq üçün ən azı 2 milyard avro investisiya cəlb edə bilirik".**

Avropa İttifaqının qərarı açıqlandıqdan sonra təəflər arasında investisiya istiqamətləri ilə bağlı müzakirələr başlandı. Nəhayət, 2022-ci il dekabrın 8-də Avropa İttifaqı və Azərbaycanın əməkdaşlığı nəticəsində Aİ-nin iqtisadi Investisiya Planı üzrə yüksək səviyyəli işçi qrupu fəaliyyətə başlayıb. Yeni koordinasiya orqanı Avropa İnvestisiya Bankı (AİB) və Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı (AYİB), habelə Aİ-yə üzv dövlətlərin maliyyə inkişaf institutları ilə birlikdə Avropa İttifaqının dəstəyi ilə prioritet investisiya istiqamətlərini müəyyənləşdirəcəkdi. Yüksək səviyyəli işçi qrupu prioritet investisiya layihələrini müəyyən etmək və birgə icra etmək üçün müntəzəm olaraq Avropa Komissiyasının, Azərbaycan hökumətinin və Avropa beynəlxalq maliyyə qurumlarının yüksək səviyyəli nü-

mayəndələrini bir araya gətirməli idi. İşçi qrup əsas investisiya istiqamətləri olaraq bərpa olunan enerji, əlaqələndirmə, KOB-lar, yaşıl və rəqəmsal texnologiyalara keçidlə bağlı investisiya imkanlarını araşdıracaqdı.

Avropa İttifaqı 2022-ci ildə - Rusiya qaz təminatını dayandıran vaxt Azərbaycanla enerji əməkdaşlığını ön plana keçirməklə, ölkəmizlə enerji təminatı sahəsində memorandum imzaladı. Daha sonra ötən ilin dekabrında Buxarestdə "Azərbaycan Respublikası, Gürcüstan, Rumıniya və Macarıstan Hökumətləri arasında yaşıl enerjinin inkişafı və ötürülməsi sahəsində strateji tərəfdaşlıq haqqında Saziş" imzalanıb. Avropa Komissiyasının Prezidenti Ursula fon der Lyayenin iştirakı ilə imzalanan saziş Qara dənizin dibi ilə Gürcüstandan Rumıniyaya Azərbaycana istehsal olunan elektrik enerjisi ötürəcək kabelin çəkilişini nəzərdə tutur. Avropa Komissiyası bu kabelin çəkilişi üçün 2,3 milyard avro vəsait ayırıb.

Azərbaycandan Avropaya elektrik enerjisi ötürəcək sualı kabel xəttinin çəkilməsi layihəsinin texniki-iqtisadi əsaslandırılmasını isə İtaliya şirkəti həzırdayır. Dünya Bankının ayırdığı 2,5 milyon avro hesabına maliyyələşəcək əsaslandırmanın 2023-cü ilin sonuna hazır olması, 2024-cü ildən etibarən layihənin icrasına başlanması və 3-4 ilə yekunlaşdırılması nəzərdə tutulur.

Avropa İttifaqı həmçinin Azərbaycanın Şərqi-Qərbi nəqliyyat dəhlizi çərçivəsində

də mövcud infrastrukturunun genişləndirilməsinə maraqlı göstərir. Bu istiqamətdə layihələrin maliyyələşdirilməsində iştirak etmək istəyir.

Onu da qeyd edək ki, Avropa İttifaqının 2021-ci ildə Ermənistanə vəd etdiyi 2,6 milyard avroluq dəstəyin reallaşması istiqamətində hələlik ciddi bir addım atılmayıb. İrəvan Avropadan alınacaq pulların bir qismini Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizinə qoşulmaq üçün zəruri olan avtomobil yolunun tikintisinə yönəltməyə çalışır. Avropa bankları ermənilərin kredit müraciətlərinə müsbət cavab verib, lakin yolun kredit ayrılan hissələrinin tikintisinə hələ də başlanmayıb.

Ş.Mişelin Qranadadakı açıqlaması Ermənistan hökumətini yenidən həvəsləndirib. Baş nazir N.Paşinyan iki gün əvvəl İrəvanda olan Avropa İttifaqı nümayəndələri ilə görüşdə 2,6 milyard avroluq paketin reallaşdırılmasına qısa müddət ərzində başlanmasını istəyib.

2020-ci ildə Azərbaycanın öz ərazilərinin mühüm hissəsini azad etdiyi müharibədən sonra Avropa İttifaqının Ermənistanə elan etdiyi dəstək paketi 3 ildən sonra - Azərbaycan ərazisindəki bütün qanunsuz silahlı birləşmələr ləğv olunduqda yada düşdü. Yaxın Şərqi-Qərbi ərazilərdə hərbi münaqişənin ermənilərin haray-həşirini arxa plana keçirdiyi bir vaxtda avropalıların vədlərini yerinə yetirəcəkləri ciddi sual altındadır...

□ **Dünya SAKIT, "Yeni Müsavat"**

İsrail Livandan ölkəyə daxil olan silahlı şəxsləri zərərsizləşdirib

İsrail ordusu Livandan ölkə ərazisinə keçən silahlı şəxsləri zərərsizləşdirib.

APA xəbər verir ki, bu barədə ordunun mətbuat xidmətindən bildirilib.

"Biz ölkəmizi müdafiə edirik və bütün sərhədlərimizdə hazır dayanmışıq", - qeyd olunub.

Bir neçə gün öncə Bakı şəhəri Xətai rayonunda yerləşən məktəblərin birinin yaxınlığında yaşlı kişi 10 yaşlı məktəbli qıza təcavüz edib. Bu barədə sosial şəbəkədə məlumat yayılıb. Məktəbliyə təcavüz edən şəxsin saxlanıldığı deyilir. İddialara görə, təcavüzə məruz qalan azyaşlı hazırda xəstəxanadadır. Daxili İşlər Nazirliyi Mətbuat Xidmətinin əməkdaşı, polis baş leytenantı Nurlan Əliyev mediaya açıqlamasında hadisədən məlumatlı olduqlarını, əlavə məlumatın veriləcəyini bildirib.

Ümumiyyətlə isə Azərbaycanda azyaşlılara qarşı zorakılıq halları ötən dövrlərlə müqayisədə çoxalıb. Vaxtaşırı mediadan qız və ya oğlan uşaqlarına işgəncə verilməsi, zorlanması kimi xəbərlər alırıq. İnsanlar pedofillərin çoxalmasından təşviş keçirirlər. Zaman-zaman bununla bağlı məsələ gündəmə gəldikdə insanlar sosial şəbəkələrdə müzakirələr aparırlar. Bəzən qız uşaqlarına qısa ətək, açıq-saçıq geyim geyindirən valideynlər qınanılır. "Qızları açıq geyindirirlər, pedofillərin diqqətini çəkir" deyənlər az deyil. Bu fikir bəzi hallarda digərlərinin narazılığı ilə qarşılanır. Bir sözlə, mövzu ətrafında fikir ayrılıqları, mübahisələr səngimək bilmir. Ortada isə bir sual hər kəsi düşündürür: övladlarımızı pedofillərdən necə qoruyaq? Həqiqətən də uşaqların geyimi pedofillərə təsir edirmi? Yoxsa onlar üçün geyimin və digər amillərin fərqi yoxdur? Valideynlər nələrə diqqət etməlidirlər?

Yeri gəlmişkən, bir çox ekspertlər hesab edirlər ki, pedofilləri yalnız bir neçə il azadlıqdan məhrum etmək olduqca yanlış qərardır. Qeyd edilir ki, pedofil olan insanları ömürlük, birdəfəlik cəmiyyətdən təcrid etmək lazımdır. Çünki onlar heç vaxt islah olunmurlar. Ona görə də o adamlar əbədi, ömürlük həbs olunmalıdır.

Bəziləri isə bildirir ki, Qazaxıstanda pedofilləri kimyəvi yolla axtalayırlar. Fransada da, Belçikada da, bir çox xarici ölkələrdə də pedofiliya ilə müba-

rizə bu qanunla tənzimlənib. Avropa ölkələrində isə bağçalarda, məktəblərdə uşaq psixoloqları əsasən maarifləndirmə işləri aparırlar. Azərbaycanda da bu tətbiq edilə bilər.

Tanınmış psixoloq Ülvüyə Murtuzova mövzu ilə bağlı "Yeni Müsavat"a dedi ki, cinsi pozuntular deyilən çox ciddi mərhələlər var: "Bu, özünü üç cür göstərir, cinsi disfunksiyalar, cinsi kimlik pozuntuları və cinsi variasiyalar- parafiliyalar. Üçüncü bənddə, səkkiz spesifik parafiliya var, bu səkkiz parafiliyanın yeddincisi uşaqlara qarşı cinsi maraq, yeni pedofiliya adlanır. Bu, çox ciddi cinsi-psixoloji pozuntudur. Bu termin əslində cinsi doyum istəyini qarşılamaqla bağlı pozuntunu ifadə edir. Bu insanlarda yaş həddi varmı? Müəyyən keçid yeniyetməlik dövründə, getdikcə ağırlaşma, yaşa dolduqca bunun daha da artması müşahidə edilir. Burada homoseksualizm, heteroseksualizm münasibətləri rast gəlinir. Bunların ilkin mərhələlərində fantaziylarla bağlı cinsi istəklər ortaya çıxır. Müəyyən subyekt üzərində gerçəkləşdirmək istədikləri, abstrakt, illüziyalar və sairə. Baxışdan onu tanımaq mümkündürmü? Bunu desək yanlışdır. Təbii ki, yeniyetməlik dövründə uşaqların müəyyən xarakterik xüsusiyyətləri var ki, onlarda vəzifəyə yönəlik aktiv davranışlar ortaya çıxır. Bu aktiv davranışlar onlara maneə törədən səbəb də ola bilər, gözlemləri onlardan çəkən, yaxud görüntüyə fokuslanan mərhələlər də ola

Pedofillərin sayı artır - valideynlərə məsləhət

Psixoloq Ülvüyə Murtuzova: "Pedofillər adətən tək və ya valideynləri ilə yaşayırlar"

bilə. Bəli, geyim tərzləri onlarda ilkin olaraq oyadıq yaradır. Onların həmin obyekt üzərində fokuslanmasını sürətləndirir. Onlar üzərində illüziya və fantaziya qurmaq üçün birbaşa təminatı yaradır. Amma yenə də bu əsas səbəbdir desək, yanlışdır. Pedofiliyadan əziyyət çəkən, cinsi pozuntunu yaşayan insanlar

üçün geyimlərin, yaş həddinin heç bir formada təsiri yoxdur. Onların 6 yaşında, hətta 4-5 yaşında qız uşaqlarına belə nəzər yetirə bilər. Manyaklaşmış, bu pozuntu içində kök salmış insanlar üçün müxtəlif səbəblər ola bilər. Və bu insanlar heç nə olmamış kimi həyatlarına davam edirlər, arxasınca da böyük

kütləni apara bilirlər. Təbii ki, onlarla ciddi psixotrik dərmanlarla paralel, psixoloji danışmaq və seanslarla müalicə aparılmalıdır. Pedofillərin şüurundan və tənqirdən silinməsi üçün müəyyən aylara söykənəcək metodlar var. Müalicə olunurmu, təbii ki olunur. Amma çox çətinliklə, iki-üç mütəxəssisin paralel ola-

raq müalicəsi ilə".

Mütəxəssislər hesab edir ki, real həyatda uğursuz insanlardır. Özlərini ifadə edə bilmirlər, insanlarla normal münasibətlər qura bilmirlər, ən əsası belə insanlarda özünü qiymətləndirmə aşağıdır. Məhz bu səbəbdən həmin şəxslər ən köməkçisiz obyekt axtarırlar. Elə adam seçirlər ki, özünü müdafiə edə bilməsin. Pedofillər çox zaman tanış, ailəyə yaxın adamlar olur. Belələri çox zaman zorakılıq göstərdiyi uşağın ailəsinə yaxın, yaxud qonşuluqda yaşayan biri olur. Çox nadir hallarda pedofil zərərçəkənə uzaq adam olur. Uşaqlar sadələşdirdi. O insana etibar edir, ağılına da gətirmirlər ki, nə isə pis bir şey baş verə bilər. Pedofillər adətən tək və ya valideynləri ilə yaşayırlar. Ya işsiz olur, ya da tez-tez işlərini dəyişirlər. Çünki onlar özlərini ifadə edə bilməyən, kompleksli insanlardır. Onların içində həmişə aqressiya gizlənə bilər.

□ **Afaq MİRAYIQ,**
"Yeni Müsavat"

Dünya bu dəfə də vəba təhlükəsi ilə üz-üzə - ÜST-dən SOS!

Mərdan Əliyev: "Gigiyenik şərtlərin zəif olduğu, inkişaf etməkdə olan ölkələrdə daha çox yayılır, ona görə..."

2023-cü ilin əvvəlindən bəri dünyada vəbaya yoluxma hallarının sayı 582 minə çatıb, 4,5 mindən çox insan dünyasını dəyişib. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) aylıq bülletenində bildirilir ki, yanvar ayından bəri vəbaya yoluxma 29 ölkədə qeydə alınıb.

Həmçinin qeyd edilir ki, 2023-cü ilin arxada qalan dövründə vəbaya yoluxma sayı keçən ilə dair illik rəqəmləri üstələyib: 15 sentyabr tarixinə 582 219 hadisə və 4 543 ölüm qeydə alınıb. Təşkilat xəbərləyib ki, 2022-ci ildə dünyada 472 697, 2021-ci ildə isə 223 370 vəbaya yoluxma hadisəsi qeydə alınıb: "Çox sayda yoluxma halı və onların coğrafi yayılması, həmçinin vaksinlərin və digər resursların çatışmazlığı nəzərə alınmaqla, ÜST global risk səviyyəsini çox yüksək kimi qiymətləndirməyə davam edir".

Bülletendən aydın olur ki, xəstəlik xüsusilə Afrikada daha çox yayılıb. İlin əvvəlindən bəri 16 Afrika ölkəsində vəba xəstəliyinə yoluxma halları qeydə alınıb. Burundi, Konqo Demokra-

tik Respublikası (KDR), Zimbabve, Kamerun, Malavi, Mozambik və Efiopiya və digər ölkələrdə yoluxma halları çoxdur. Şübhəli vəba hallarının əksəriyyəti Əfqanıstandadır (təxminən 159 min). Xəstəlik həmçinin Suriya (təxminən 120 min hadisə), Haiti (62 mindən çox), Malavi (58 mindən çox), Dominikan Respublikası (36 mindən çox) və Efiopiyada (23 mindən çox) yayılıb.

Yeri gəlmişkən, ötən illərdə koronavirusun bir neçə ştamının da Afrika ölkələrində yaranmış sahidi olmuşduq. Bəs görə-sən, vəba da koronavirus kimi digər ölkələrə yayıla bilərmi?

Qeyd edək ki, vəba su ilə yayılan xəstəlik olub, müvafiq tö-rədici ilə çirklənmiş suyun içilməsi və yemək bişirilərkən istifadə edilməsi, yaxud da tam bişməmiş dəniz məhsullarını kontaminasiya etməsi nəticəsində törə-

nir. Adətən kasıbların xəstəliyi hesab edilir, lakin səyahətdən qayıdan şəxslər arasında da tez-tez qeydə alındığına dair məlumatlar mövcuddur. İllik yoluxma göstəriciləri müxtəlifdir, lakin adətən ətraf mühitin temperaturunun daha isti olduğu vaxtlara təsadüf edən mövsümi piklər də qeydə alınır. Vəbanın Cənubi Asiyada meydana gəldiyi güman edilsə də, 1817-ci ildən etibarən 7 pandemiya törətməklə, bütün

dünyaya yayılıb. Xəstəlik ən çox Afrika qitəsinin yarımsəhra regionlarında qeydə alınır ki, ən son epidemiyası da Zimbabvedə baş vermişdi. Bununla belə, ekspertlər hesab edir ki, xəstələnmə göstəriciləri Cənubi Asiyada da geri qalmır. Xəstəlik piklərinə epizodik hallarda təsadüf edilir, lakin bunlar bütün dünyada eyni vaxtda baş verməyə meyilli olub, son piklər 1995 və 2005-ci illərdə qeydə alınıb. Bir təxminə görə, 1995-2005-ci illərdə Afrikada 10 milyonadək insan bu xəstəliyə yoluxmuş, əksər xəstəlik hadisələri Konqo Demokratik Respublikası və Rvandan sərhədi kimi müharibə nəticəsində dağılmış ərazilərə təsadüf edib. Ehtimal ki, bu göstərici həqiqətdən xeyli azaldılıb, belə ki, vəbanın ən çox yayıldığı ərazilər xəstəliklərin qeydə alınması üzrə ən zəif sistemə malikdir və siyasi faktorlar hesabat verməyə təsir edir.

Endemik regionlarda ən yüksək yoluxma 5 yaşadək uşaqlar arasında qeydə alınır. Endemik olmayan ərazilərdə uşaqlar və böyüklər arasında xəstələnmə göstəriciləri analoji-dir. Xəstələnmə göstəricilərin-

də cinslə bağlı fərqlər müşahidə edilmir, lakin epidemiyaların erkən dövrlərində qeyri-mütənasib olaraq kişilər arasında yoluxma daha çox baş verir. Bu, peşə xüsusiyyətləri ilə bağlı kişilər arasında yoluxmuş su ilə təmasın daha çox olmasından qaynaqlanır. Xəstəliyə yoluxma təhlükəsi yüksəkdir və yoluxmuş şəxslərin yalnız kiçik bir qisminə (təxminən 1-5%) ağır infeksiya baş verir. Klinik mən-

zərə yoluxma dozası, fon immunitetinin və qidalanmanın səviyyəsindən asılıdır.

Mövzu ilə bağlı infeksi-onist-hepatoloq Mərdan Əliyev "Yeni Müsavat"a dedi ki, vəba koronavirusdan fərqli olaraq bakterial infeksiyadır, ondan fərqli olaraq hava-damcı yolu ilə yoluxdur-mur, əsasən çirkləllərlə yolu-xur: "Buna görə də gigiyenik şərtlərin zəif olduğu, inkişaf etməkdə olan ölkələrdə daha çox yayılır. Gigiyenik qaydalara ri-ayət olunan ölkələrdə, el yuma qaydalarına əməl edən ölkələrdə bu xəstəliyə az təsadüf edilir. Bunun yoluxuculuq qabiliyyəti də o qədər sürətli olmur. Deyək ki, koronavirus hava-damcı yolu ilə yoluxduğu üçün Afrikada aşkarlandıqdan iki gün sonra başqa ölkələrə də yayılır. Amma vəbanın koronavirus kimi yayılma ehtimalı çox deyil. Yəni bu xəstəlik bizdən daha çox asılı olan məsələdir, amma koronavirus kimi xəstəliklərdən qorunmaq çətinidir. Əllərimizi düzgün şəkildə yuyuruqsa, bunun yoluxma ehtimalı sıfıra düşür.

O ki qaldı vəba ilə bağlı peyvəndə, bu daha çox vəbanın yayıldığı ölkələrdə istifadə olunur. Bizdə bu rutin peyvəndlərə daxil deyil. Çünki ölkəmizdə aşkarlanmayıb. O zaman tətbiq edilir ki, artıq ölkədə sürətlə yayılmağa başlayır. Qarşısını almaq üçün, xüsusən uşaqlara profilaktik olaraq tətbiq edilir. Bizdə hələ ki buna ehtiyac yoxdur".

□ **Afaq MİRAYIQ,**
"Yeni Müsavat"

Baş naziri Rişi Sunak Böyük Britaniyanı siqaret çəkməyənlər öl-kəsinə çevirmək fikrindədir. Belə ki, o, 1 yanvar 2009-cu ildən sonra doğulan vətəndaşlara ölkədə siqaret satışını qadağan etməyi düşünür. Bu barədə hökumətin internet saytındakı məlumatda deyilir.

“Validəymlər uşaqlarının siqaret çəkməsini istəmirlər. Bu, insanları öldürən və səhiyyə sistemimizə hər il milyardlarla xərc çəkən ölümcül vərdəşdir”, - Sunak qeyd edib.

Baş nazirə görə, 2009-cu il yanvarın 1-dən sonra doğulanlar İngiltərədə heç vaxt tütün məmulatı ala bilməyəcəklər. Beləliklə, bu məhdudiyyət qüvvədə qalsa, nə vaxtsa ölkədə siqaret çəkənlər, sadəcə, olmayacaq. Ölkənin hakimiyyət orqanları gənclər üçün elektron siqaretlərin cəlbədilik və əlçatanlıq səviyyəsini azaltmağı da planlaşdırır.

Xatırladaq ki, ötən il belə bir qadağa ilə Yeni Zelandiya hökuməti çıxış etmişdi. Hökumətin qəbul etdiyi həmin qərara əsasən, 2008-ci ildən sonra doğulanlara siqaret satışı ömürlük qadağan olunur. Yaşı 14 və ondan aşağı olan şəxslərin qanuni olaraq siqaret almasının qarşısının alınması ilə bağlı qərarın 2023-cü ildən qüvvəyə minəcəyi deyilirdi. Ölkənin səhiyyə nazirinin müavini Ayesha Verrall qanunun qəbulu ilə minlərlə insanın daha uzun və daha sağlam yaşayacağını vurğulamışdı: “Səhiyyə sistemi 5 milyard dollar irəlində olacaq, çünki siqaretin səbəb olduğu bir çox xərcəng xəvərlərinin (ağciyər, qırtlaq, dil xərçəngi-red.) müalicəsinə ehtiyac qalmayacaq”.

Azərbaycan da tütün mübarizədə qanun səviyyəsində bir sıra sərt qadağalar və məhdudiyyətlər mövcuddur. Qapalı məkanlarda, ictimai yerlərdə siqaret çəkmək yasaqdır.

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının hesablamalarına görə, Azərbaycanda, ümumiyyətlə, böyüklər arasında tütün çəkmənin azalması tendensiyası var. Lakin bununla yanaşı, Azərbaycanda passiv tütün çəkmə, yeni ətraf mühitə yayılan tütün tüstüsündə nəfəsalma yüksəkdir. Araşdırmalara görə, Azərbaycanda siqaret çəkməyənlərin 29% evdə, 41% isə qapalı ictimai yerlərdə tütünün təsirinə məruz qalır. Dövlət Statistika Komitəsinin 2017-ci il üçün verdiyi məlumata əsasən, 15 yaşdan yuxarı olan kişilər arasında siqaretçəkmə 33,1% təşkil edib. Həmin göstərici qadınlarda kişilərə nisbətən 100 dəfə azdır. Siqaret çəkən qadınlar orta hesabla gündə 3, kişilər isə 15,2 ədəd siqaret çəkir. Digər araşdırmalara görə isə 13-15 yaşlı məktəblilərin 10 faizi nə vaxtsa siqaretin dadına baxıb, 7 faizi hələ

Siqaretlə mübarizə üçün unikal təklif - qadağa tətbiq edilərsə...

Əhməd Qəşəmoğlu: “Bunu Azərbaycan da tətbiq edə bilər, amma...”
Azad İsayadə: “Bu məsələdə ən böyük məsuliyyət ataların üstünə düşür”

də siqaret çəkir. Siqaret çəkənlərin üçdə biri bunu 10 yaşadək edib.

Son məlumatlara əsasən, ölkədə kişilərin 32%-i siqaret çəkir. Böyüklər arasında passiv tütünçəkmə göstəriciləri, son illər azaldığına baxmayaraq, hələ də yüksək olaraq qalır. Araşdırmalara görə, kişilərin 28%-i iş yerlərində, qadınların 23%-i evdə tütün tüstüsünün təsirinə məruz qalır.

Bəs Britaniya baş nazirinin təklifi Azərbaycan üçün də keçərlə ola bilərmi? Yeni-yetmələrimizi, böyüyən nəslə sağlamlığa ciddi fəsadlar vəd edən bu pis vərdəşdən necə qorunmalı? Ümumiyyətlə, qadağa və məhdudiyyət çıxış yolu mu? Bu xüsusda dövlətin, cəmiyyətin və ailənin üzərinə nə düşür?

Sosioloq Əhməd Qəşəmoğlu mövzu ilə bağlı “Yeni Müsavat”a danışib. Sosioloq qeyd edib ki, İngiltərədə tətbiq olunacaq qadağa Azərbaycan üçün uğurlu olmaya bilər: “İngiltərədə qoyulacaq qadağanı müsbət qiymətləndirirəm, amma onun Azərbaycanda birbaşa tətbiqinin o qədər də uğurlu olmayacağını düşünürəm. Çünki İngiltərə cəmiyyəti ilə bizim cəmiyyətimizin xüsusiyyətləri fərqlidir.

Belə ki, İngiltərədə dövlət tərəfindən hansısa qadağa, məhdudiyyət qoyulanda əhali ona qarşı daha ayıq münasibət bəsləyir, bu qadağalara əməl etməyə çalışır. Azərbaycanda isə bu cür məhdudiyyətlər Azərbaycanda formal xarakter daşıyır.

Hesab edirəm ki, əgər biz istəyirikse ki, ölkəmizdə tütün məhsullarından istifadə halla-

rı xeyli azalsın, o zaman Azərbaycan mühiti üçün başqa işlər görməliyik.

Azərbaycanda belə bir qayda var ki, qadağalar qoyanda insanlar o qadağanın yanından keçmək, həmin qadağadan nə qədər maddi faydalanmağın yollarının axtarırlar. Yeni əslində bu cür qadağaları qoymaqla kimlərsə, hansısa fırıldaqçılara, işbazlara əlavə pul qazanmaq yolları açırıq, nəticədə istədiyimizi nə nail ol bilmirik.

Bəs nə etməliyik? Hesab edirəm ki, məsələn, İngiltərədə qoyulan qadağanı biz də qoyub, əlavə olaraq, ictimai qınağı gücləndirmək, bunun üçün çox sayılı tədbirlər həyata keçirməliyik. Mətbuatda, mediada, təhsil sistemlərində, məktəblərdə elə bir ictimai qınaq yaratmalıyıq ki, tütün məhsullarından istifadə yeni nəslin keyfiyyətinə zərbə vurur. Yeni tütün məhsulundan istifadə edən adamın birbaşa üzünə deməliyik, “siz yeni nəslə zərbə vurursunuz”. Bu istiqamətdə tədbirlər, fəaliyyət planları hazırlamalıyıq.

Mən şəxsən özüm siqaret çəkmirəm, ailəmizdə də heç kəs çəkməyib. Bəlkə də atam siqaret çəksəydi, o siqaretin iyi bizim üçün əziz olardı, evdə uşaqlar da siqaret çəkərdi. Mən indi siqaret çəkən yaşdılarımı görəndə, əksəriyyəti bu siqarete görə çox əziyyət çəkir, hətta bir çoxları vəfat edib. Fikrimcə, siqaret çəkən adamlara cərimələr tətbiq etmək olar. Bu halda artıq siqaret aludəçisi olan, ondan ayrılan bilməyənlər bunun üçün həkimdən arayış almırlar. Həmin arayışı verən şəxslər də vaxtaşırı araşdırıl-

malıdır ki, sənədi qanuni, yoxsa qanunsuz şəkildə verir.

Bir sözlə, Azərbaycanda tütün məhsullarının azaldılmasına çalışmalıyıq. Bunun üçün isə xalqımızın xüsusiyyətlərinə uyğun işlər görülməlidir. Ümumiyyətlə, hansısa problemi həll edəndə həmin cəmiyyətin xüsusiyyətinə uyğun texnologiyalar qurmaq lazımdır”.

Psixoloq Azad İsayadə də qeyd edib ki, İngiltərədə tətbiq olunacaq qanuna reallıqda onu həyata keçirmək o qədər də asan deyil: “Məlum olduğu kimi, ölkəmizdə 18 yaşa qədər vətəndaşlara siqaret satılır, beləliklə də yeniyetmə özü özbaşına siqaret ala bilməz. Sonra isə insanın seçimi var, istəyərsə çəkir, istəməzsə çəkmir. Deməli, söhbət təbliğatdan gedir. Xatırladım ki, illər öncə ABŞ-da alkoqola qarşı qadağalar tətbiq edilmişdi. Lakin nəticədə qaçaqmal, keyfiyyətsiz məhsullar ortaya çıxdı. İndi də bu cür qadağa tətbiq edilərsə, qaçaqmal, keyfiyyətsiz məhsullar “ayaq açacaq”, beləliklə də qadağa xeyir gətirməkdənsə, ziyan vermiş olacaq.

Bunun üçün də fikrimcə, qadağa seçimi yolu deyil, problemin həlli yolu təbliğatdır. Dövlət ciddi, təsiredici təbliğat işi aparmalıdır. Amma bu məsələdə ən böyük məsuliyyət ataların üstünə düşür. Siqaret çəkən ata oğluna deyə bilməz ki, “sən siqaret çəmə bilməzsən”. İlk növbədə ataların özü övladlarına nümunə olmalı, siqaretin ziyanları barədə məlumat verməlidir”.

Ekspertlər bildirir ki, siqaret ildə milyonlarla adamın həyatına son qoyur. Bədxassəli şisləri əmələ gətirən əsas səbəblərdən biri siqaretdir. Sənayeləşmiş ölkələrdə hər beş nəfərdən biri siqaretdən ölür. Siqaret çəkənlər çəkməyənlərdən 6-8 il az yaşayırlar. Siqaret çəkənlərdə bədənin müqaviməti zəiflədiyinə görə belə adamlar xəstəliklərə daha tez yoluxurlar. Siqaret çəkənlərdə digərlərinə nisbətən 10 dəfə çox mədə yarası, 13 dəfə çox stenokardiya, 12 dəfə çox infarkt olur. Həmçinin siqaret çəkənlərdə vərəmə tutulma hallarına başqaları ilə müqayisədə 2 dəfə çox rast gəlinir.

Siqaret tüstüsünün tərkibində 1000-ə yaxın maddə var. Bunların çoxu insan sağlamlığı üçün təhlükəlidir. Ən təhlükəli nikotindir.

Siqaret ürək-damar sistemində çox zərər verir. O, ateroskleroz adlanan ürək xəstəliyini yaradır. Tütünün təsiredici maddələri böyrəküstü vəzə təsir göstərdikdə qanda yağ oxşar maddənin miqdarı artır. Qanın hərəkəti zəifləyir və ateroskleroz güclənir.

Miokard infarktını yarananlardan biri də siqaretdir. Aterosklerozla əlaqədar ola-

raq qan damarları daralır və ürək əzələlərinin qidalanması yavaşlayır. Çox vaxt qan damarlarının spazması baş verir və ürək əzələləri qidalanmadığından toxuma ölür. Nəticədə miokard infarkt baş verir.

Siqaret çəkən adamlarda qan təzyiqi həmişə yüksək olur. Bu, böyrəküstü vəzilərdən qana adrenalin ifrazı ilə əlaqədardır. Adrenalin simpatik sinir sistemini fəallaşdırır. Nəticədə ürək normal işləmir. Qan təzyiqinin artması hipertoniya xəstəliyi üçün xarakterikdir.

Siqaret çəkən adamların dodaqlarında, ağızda xərcəng şişlərinə təsadüf olunur. Tütünün tərkibindəki polonium-210 tənəffüs üzvləri sistemində düşdükdə dərhal qana sorulur, nəticədə bədxassəli şişlər törənir.

Nikotin və onun başqa komponentləri ağız suyuna qarışaraq mədəyə düşür. Mütemadi olaraq mədənin selikli qişasını qıcıqlandırır və orada olan damarları sıxılmış vəziyyətdə saxlayır. Bu, şirə ifrazına təsir göstərir və nəticədə tədricən xroniki gastrit, yaxud mədə-bağırsaq xorası əmələ gəlir.

✎ **Xalidə GƏRAY,**
 “Yeni Müsavat”

Yanlış diaqnoz nəticəsində ölüm faktına görə cinayət işi başlanıb

“Naxçıvan Muxtar Respublikası Xəstəxanası” PHS-nin Kardioloji mərkəzində müalicə alan Culfa rayonunun Güllüstan kənd sakini Elməddin Vəliyevin ölümü ilə bağlı Naxçıvan Şəhər Prokurorluğunda araşdırma aparılıb.

Prokurorluqdan APA-ya verilən məlumata görə, araşdırma zamanı toplanmış sübutlara əsasən Elməddin Vəliyevdə aşkar edilmiş sağ ağciyər xərcənginin həkimlər tərəfindən “Pnevmoniya” kimi qiymətləndirilməsi və patologiyanın müalicə tədbirlərindən kənarda qalması, eləcə də sağ ağciyərdə aşkar edilmiş patoloji kölgəliyin göbək infeksiyası kimi qiymətləndirilməsi nəticəsində onun düzgün müalicə olunmamasına əsaslı şübhələr müəyyən edilib.

Fakta görə Naxçıvan Şəhər Prokurorluğunda Cinayət Məcəlləsinin 314.2-ci (səhlənkarlıq) maddəsi ilə cinayət işi başlanılaraq ibtidai istintaq aparılır.

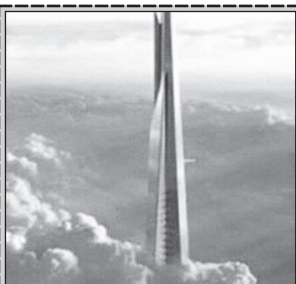

MUSAVAT

Son səhifə

N 181 (8317) 10 oktyabr 2023

Oktyabr

İnanılmaz layihə: dağda 110 mərtəbəli göydələni tikiləcək

Səudiyyə Ərəbistanı dağda "Discovery Tower" adlı göydələni tikmək qərarına gəlib. Bina hündürlüyü 330 metr (təxminən 110 mərtəbə) olacaq. Göydələnin layihəsini "Neom" inkişaf şirkəti təqdim edib. Nəhəng bina "Trojena" xizək kurortunda yerləşəcək. Onun fasadı yuxarıya doğru daralan çoxlu şəffaf sütunlardan ibarətdir. Göydələni formaca kristala bənzəyir. Göydələnin pəncərələri süni gölə baxacaq.

Beyini öldürən həyat tərzindəki - hamıda var

Gecə yemək və hərəkətsizlik beyini "öldürür" və birdəfəlik məhv edir. Endokrinolog Anastasiya Taraskonun sözlərinə görə, həddindən artıq spirtli içkilər beyin funksiyasını və bununla yanaşı, yaddaşın keyfiyyəti də daxil olmaqla idrak qabiliyyətini pozur. "Alkoqolun bədən üçün təhlükəsiz dozaları yoxdur. İstənilən miqdarda spirt beyinə zərərli təsir göstərir. Bundan əlavə, beyin vəziyyəti çox gec yatdıqda zədələnir, tez-tez yuxu çatışmazlığına səbəb olur. Bu vəziyyətdə beyində tam bərpa prosesləri üçün imkan itirilir, bu da demensiya riskini artırır. Beyin də gecə deyincə yeməkdən çox təsirlənir. Yuxu zamanı həzm aktivləşməsi beyinin limfa sistemindən metabolik məhsulların çıxarılmasına mane olur və o, potensial toksinlərdən az təmizlənir.

Bundan əlavə, hərəkətsizlik beyini "öldürür". Sağlam insan idmanla "dost" olmalı, həmçinin gündəlik həyatda aktiv olmalıdır - gəzmək, ev işləri ilə məşğul olmalıdır.

Beyin antioksidantlarla təmizlənir, bunun üçün bitki qidaları, göyərtilər, liflər yemək lazımdır. Tərəvəz və meyvələr kolon bakteriyaları üçün qida mənbəyidir və beyinlə kolon arasındakı əlaqə artıq sübut olunub. İnsanın zehni qabiliyyətləri yoğun bağırsağın bakteriyalarından asılıdır".

Fransada taxtabitilərə görə yeddi məktəb bağlanıb

Fransada 7 məktəb taxtabitilərin yayılması səbəbindən bağlanıb. Məlumatla görə, yaxın gələcəkdə bu rəqəm arta bilər. Təhsil naziri Gabriel Attal bildirib ki, 17 təhsil müəssisəsində həşərat koloniyaları aşkar edilib. Qeyd edək ki, Fransada taxtabitilərlə bağlı problem artıq milli miqyas alıb. Ölkə hakimiyyəti müxtəlif səviyyələrdə toplantılar çağırır, mübarizə planlarını düşünür. Bu arada

Sarımsaqsevarləri gözləyən təhlükə

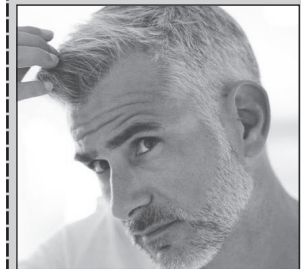

Sarımsağın məqbul miqdarda müntəzəm istifadəsi insan sağlamlığına müsbət təsir göstərir. Bu məhsul orqanizmi faydalı mikroelementlərin bütün siyahısı ilə təmin etməklə yanaşı, infeksiyalarla mübarizəni asanlaşdırır. Sarımsağın tərkibində antioksidantlar, minerallar, manqan və kalium, həmçinin qan təzyiqi və xolesterol səviyyəsini aşağı salmağa kömək edən C və B vitaminləri var. Bundan əlavə, tərəvəzin dadı iştahı artırır. Lakin mütəxəssislər yeməklərə sarımsaq əlavə edərkən diqqətli olmağı tövsiyə edir.

Mütəxəssislərin sözlərinə görə, məhsulun gündəlik dozasını aşmamalısınız. Bu vəziyyətdə mədə asanlıqla zədələ bilər. "Rospotrebnadzor" mütə-

insanlar ictimai nəqliyyatdan istifadə etməyə, hətta evlərində oturmağa belə qorxurlar.

Alimlər ani ölümdən qabaq ortaya çıxan gözlənilməz əlaməti tapıblar

"Öz növbəsində infarkta və ani ölümə gətirib çıxaran aterosklerozun inkişafını saç vasitəsilə qabaqcadan bilmək olar". Bunu kardioloq Konstantin Krulev deyib. Onun sözlərinə görə, ağ tellərin vaxtından əvvəl görünməsi aterosklerotik piləklərin erkən əlaməti ola bilər.

İspan alimləri bunu sübut ediblər. Onlar 42-64 yaş arası 500-dən çox kişinin iştirak etdiyi araşdırma aparıblar. Alimlər eksperiment yolu ilə müəyyən ediblər ki, ağ saçların görünməsi həqiqətən aterosklerozun əmələ gəlməsi ilə mütənasibdir.

Bununla belə, qadınlarda bu əlaqə aşkarlanmayıb. Lakin bu ona görədir ki, araşdırmada iştirak razılıq verən qadın tapılmayıb.

Bunları bilirsinizmi?

- * Ağcaqanadların beş gözü vardır.
- * Səudiyyə Ərəbistan ərazisində çay mövcud deyildir.
- * Yarım kilo bal edə bilmək üçün arılar iki milyondan çox çiçəkdən bitki yığmaq məcburiyyətindədirlər.
- * Yetkin bir ayı, bir at qədər sürətli qaça bilər.
- * Zürafələrin dilinin uzunluğu 35 sm-dir. Və onlar üz-məyi bacarmırlar.
- * Sağ əlini istifadə edən insanlar sol əlini istifadə edənlərə nisbətən doqquz il daha çox yaşayırlar.
- * Sarışınların əsmərlərdən daha çox saçı vardır.
- * Yeni Zelandiya dünyadakı hər cür iqlimin mövcud olduğu tək ölkədir.
- * Yetkin bir insan gündə 23 min dəfə nəfəs alır.
- * Zürafələrin səs telləri yoxdur.
- * Timsahlar rəng korudur.
- * Rusiyada şərqdən qərbə doğru səyahət edilərsə, yeddi saat qurşağı keçilmiş olar.

Həddindən artıq pendir yeməyin fəsadları

Pendir çox faydalı elementlər ehtiva edir və laktozaya dözümsüzlük halında südü əvəz edə bilər, lakin bu məhsulun həddindən artıq istifadəsi sağlamlıq üçün təhlükəli ola bilər. Bu barədə Sankt-Peterburq Dövlət Universitetinin tibb fakültəsinin dosenti, tibb elmləri namizədi, dietoloq Andrey Bobrovski söyləyib. Ekspert izah edib ki, südlə müqayisədə pendirin tərkibində həddən artıq yağ var. Bu, ürək-damar sisteminə təsir edə bilər.

"Pendir süddən 3-5 dəfə çox kalorilidir. 100 q məhsula uyğun olaraq 5-6 qat daha çox protein ehtiva edə bilər, pendir yaxşı protein mənbəyidir, eyni zamanda 10 qat daha çox yağ və doymuş yağ ehtiva edə bilər. Kökəlməmək üçün az kalorili və ya az yağlı növlərinə üstünlük verin. Bu, daha sürətli doymağa imkan verəcək. Bir çox pasiyent pendirdən asılılıqdan şikayətlənir, bu çox geniş yayılmış haldır", - dietoloq qeyd edib.

Mütəxəssisin fikrincə, pendir "asılılıq səbəb ola bilər" üçün ehtiyatla istifadə edilməlidir.

Boşanma və ayrılıq kişiləri xəstə edir

Kopenhagen Universitetinin (Danimarka) tədqiqatçıları hər iki cinsin sağlamlığına tək bir boşanmanın deyil, çoxsaylı ayrılıqların təsirini araşdırıb. Bunun üçün 48 yaşdan 62 yaşa qədər təxminən beş min kişi və qadın haqqında məlumatları təhlil ediblər. Məlumatlar 1986-cı ildən 2011-ci ilə qədər şəxsi həyatlarının vəziyyətini, həmçinin qanlarında iltihabın iki əsas biomarkerinin - interleykin 6 (IL-6) və C-reaktiv zülalın səviyyəsini əhatə edirdi.

Bədəndə xroniki sistemik iltihab xərcəng, ürək-damar xəstəlikləri, 2-ci tip diabet və erkən ölüm riskini artırır.

Nəticədə məlum oldu ki, boşanma və şəxsi həyatda da çoxsaylı uğursuzluqlardan sonra təkbaşına keçən illər kişilərin sağlamlığına mənfi təsir göstərir. Tək yaşama müddəti nə qədər uzun olarsa, kişilərin qanında iltihabın biomarkerlərinin səviyyəsi bir o qədər yüksəkdir.

Qadınlarda isə ayrılıqlar, partnyorsuz uzun ömür bədəndə sistemli iltihabın artmasına səbəb olmur. Bu gender fərqlərinin altında yatan səbəblər hələ aydın deyil. Ola bilsin ki, bu onunla bağlıdır ki, kişilər şəxsi problemlərinə cavab olaraq qeyri-sağlam həyat tərzinə meyl edirlər, məsələn, çox içmək, siqaret çəkmək və s.

Səhifəni hazırladı: SELCAN

Baş redaktor:
Nazim SABİROĞLU

e-mail adres: yenimusavat@mail.ru

"Yeni Musavat"ın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnilib, "Azərbaycan" nəşriyyatında çap edilib. Əlyazmalar geri qaytarılmır. Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri,
R.Rüstəmov küçəsi
2528-ci məhəllə ev 44/d
Tel: 520 01 23 (24, 25, 26, 27, 28)

Redaktor:
Elsad MƏMMƏDLİ
Sifariş: 2658
Lisensiya N: B 114
SAYI: 1.500